

**XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2013. április 16-18.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar**

Városi hadviselés a XX. század második felében

**Különös tekintettel az 1945. utáni
amerikai és szovjet katonai doktrínákra.**

Jelige: MOUT

2013. január

Tartalomjegyzék

I. Előszó.....	3
II. Az ostromtechnikák fejlődése a második világháborúig.....	5
III. Az Urbanizáció hatása a városi hadviselésre.....	7
1. Urbanizáció általában	7
2. A városok szerkezete	8
IV. Városi harcászat sajátosságai: a támadó és védekező hadműveletek.....	9
1. A városi harc általános jellemzői	9
1.1 A városi környezet	11
1.2 Különböző fegyvernemek bevetésének nehézségei beépített területen.....	14
2. Támadó jellegű hadművelet.....	16
2.1 Előkészületek.....	17
2.2 Elszigetelés	17
2.3 A roham	18
2.4 A város megtisztítása.....	18
3. Védekező hadműveletek.....	19
3.1 Az erők elosztása.....	20
3.2. A támpontok kiválasztása	20
3.3 Egy támpont megerősítése	21
3.4 A fegyverek és gyalogság elhelyezése	21
V. Esettanulmányok.....	23
1. Városi hadviselés 1945-1990. között	23
1.1 Budapest 1956	23
1.2 Hue 1968	29
2. Városi hadviselés 1990-2000. között	32
2.1 Mogadishu 1993	32
2.2 Groznij első ostroma 1994/95	36
3. Következtetések	41
VI. A városi hadviselés fejlődése a XX. században az amerikai és szovjet katonai doktrínák tükrében	44
1. A XX. század második felében lévő általános tendenciák.....	44
2. A városharcra vonatkozó amerikai katonai doktrínák fejlődése 1945. után.....	45
3. A szovjetek által alkalmazott harc eljárások főbb jellemzői	47
4. Eltérések az amerikai és szovjet harc eljárások között.....	48
VII. Összefoglalás.....	50
Irodalomjegyzék.....	53
Függelék	56

I. Előszó

Az ostrom a történelem során a nagyobb városok kialakulásával egy időben jelent meg. A legtöbb szerző egyetért abban, hogy a modern értelemben vett városi harcászat a spanyol polgárháború,¹ illetve a második világháború harcterein született meg. Mindez számos okra vezethető vissza: az egyik legjelentősebb ezek közül a XIX. század folyamán kezdődő urbanizációs folyamat, mely Nyugat-Európa és Észak-Amerika területéről indult ki. Ennek köszönhetően a városok kulcsfontosságú katonai célpontokká váltak, mivel itt összpontosult az adott ország lakosságának – és felhalmozott javainak – döntő többsége. E tendenciák a második világháború befejeztével nem szűntek meg, sőt a háború után az urbanizáció világszerte rohamos mértékben felgyorsult, addig soha nem látott hatalmas agglomerációs övezeteket hozva létre. Ez a folyamat napjainkban is zajlik – kiegészülve a Szovjetunió összeomlását követő megváltozott biztonságpolitikai kihívásokkal – amely hozzájárul a városok háborúkban játszott szerepének felértékelődéséhez.

A városi területen zajló összecsapások jelentős részét a XX. század második felében stabilizációs műveletek alkották: ilyenek voltak a hatalmon lévő törvény és rend fenntartására, illetve visszaállítására irányuló katonai műveletek (*Budapest, Prága, Tiananmen*). Csökkent tehát a második világháborúban látható nagy intenzitású háborúk szerepe. Az 1980-as évektől fogva a fejlődő országokban végbemenő gyors urbanizációs folyamatok hatására az amerikai fegyveres erők több ízben bonyolódtak heves harcokba városi területen, többek között Bejrútban (1983), Grenadában (*Urgent Fury Hadművelet, 1983*), Panamában (*Just Cause Hadművelet 1989*), valamint Mogadishuban (*Restore Hope Hadművelet, 1993*). Az 1990-es évektől fogva tehát a beépített területeken zajló ütközetek gyakorisága egyre inkább növekvő tendenciát mutat, mindez azt eredményezi, hogy a városi harcászat a hadviselés egyre inkább domináns formájává válik.²

Jelen dolgozat fő célkitűzése a jelenlegi és a jövőbeni konfliktusok esetében egyre inkább uralkodóvá váló városi hadviselés XX. században történő fejlődésének bemutatása. Mindezt az elsősorban angol nyelven megjelent – városharcra vonatkozó – tanulmányok, cikkek, monográfiák segítségével végeztem el. A dolgozat megírása során nagy figyelmet

¹ A spanyol polgárháború volt az első konfliktus a XX. században, amelyben a városharc általános jelenséggé vált. Spanyolország egész területén számos településen folytak harcok, de az első mai értelemben vett hosszasan elhúzódó utcai harcra elsőként Madridban, 1936 őszén került sor.

Dewar, Michael: *War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji*. 1992, p. 16.

² Vautravers Alexandre: *Military Operations in Urban Areas*. 2010, p. 439.

fordítottam az amerikai és szovjet fegyveres erők által – a helységgharcok tekintetében – kiadott harcászati szabályzatokra. A dolgozat megírásával választ kívántam adni olyan fontos kérdésekre, hogy napjainkban miért értékelődött fel a városok szerepe a katonai konfliktusok során, és a bennük folyó harc kihívásaihoz miképp tudtak alkalmazkodni az Egyesült Államok, a Szovjetunió, valamint Oroszország fegyveres erői. A dolgozat témája szempontjából fontosnak tartottam négy a második világháború után zajlott jelentős ütközet bemutatására, melyeken keresztül véleményem szerint világosan láthatóvá válnak azok a kihívások, melyekkel a reguláris erők kénytelenek szembe nézni egy városi környezetben vívott harc során.

Dolgozatom tehát ezen korszak beépített területeken vívott harcaiba kíván betekintést nyújtani, a mindkét fél által alkalmazott – némileg eltérő – harceljárások főbb jellemvonásainak, gyakorlatban történő alkalmazása, és fejlődési irányainak bemutatásán keresztül.

II. Az ostromtechnikák fejlődése a második világháborúig

A városok bevétele igen időigényes és kockázatos vállalkozás maradt egészen a lőpor XV. század végi megjelenéséig, amely ha csak rövid ideig is, de a támadók oldalára billentette a mérleg nyelvét. Az ágyú megjelenése révén indokolta vált a védelem mélységben történő kiépítése annak érdekében, hogy ellenálljanak a tüzérségi bombázásnak. A védelem válasza sem váratott sokat magára, így a tüzérség egyedurialma igen rövid ideig, csupán mintegy fél évszázadig tartott. A korábbi magas falak mélységi védelemmel való felváltására az új megoldás az olasz bástya megjelenése volt, mely kiugrott a fal síkjából, uralta az árkot, továbbá tüzelő állásként is szolgált az ágyúk és kézi lőfegyverek számára, mialatt falai vastagsága folytán az összpontosított ágyútűz sem tudta lerombolni. Ezen újítás a XVI. századi Itáliából terjedt el szerte Európában, és ennek köszönhetően a várostromok időigényes és fáradtságos feladattá váltak, melynek előkészítése külön „tudományággá” nőtte ki magát.³

A XVI. Századtól fogva az erődítmények befogadó képessége elérte a több ezer főt, ezért azok megkerülésére nem volt lehetőség, így a legtöbb hadjárat várostromok sorozatává vált s nyílt csatára ritkábban került sor.⁴ A XVII. és XVIII. Század során továbbra is az ostrom maradt az európai hadviselés domináns hadműveleti formája, ez alól talán az egyedüli kivételt az angol polgárháború jelentette melyben mindkét fél igyekezett kerülni a háborút meghosszabbító lépéseket, beleértve az ostromokat is.⁵ A XVIII. század végén a francia forradalom, majd a XIX. század eleji napóleoni háborúk hatására a hadviselés új formái alakultak ki, mely a hadseregek manővereire helyezte a hangsúlyt.⁶ A XIX. század jelentős

³ Lásd: Keegan, John: *A History of Warfare*. 1993, p. 320-328.

⁴ A XVII. század során Vauban marsall tökélyre fejlesztette az erődítmények tervezésének és ostromlásának tudományát. Sébastien Le Prestre, Seigneur de Vauban, később Marquis de Vauban (1633. május 1. – 1707. március 30.) Franciaország marsallja, kora leghíresebb hadmérnöke és hadi építész volt. Karrierje során több, mint 300 város és 37 új erőd védműveinek felépítését vagy átépítését felügyelte. Emellett nagy szakértője lett a megerősített helyek ostromának is: a korábban meglehetősen “összevissza” folyamatot tudományos alapra helyezte. Bővebben : Duffy, Christopher. *Siege Warfare, Volume II: The Fortress in the Age of Vauban and Frederick the Great*. Routledge and Kegan Paul: London, 1985.

A korszak ostromairól bővebben: Duffy, Christopher. *Fire & Stone: The Science of Fortress Warfare (1660–1860)* 975. 2nd ed. New York: Stackpole Books, 1996.

⁵ E korszak csatáiról jó leírást kaphatunk Daniel Defoe, angol regényíró, *Egy lovag visszaemlékezései* című regényéből. Daniel Defoe: *Memoirs of a Cavalier* in: <http://www.fullbooks.com/Memoirs-of-a-Cavalier.html>

⁶ Mindez összefüggésben áll a sorozott tömeghadsereg megjelenésével. E korszak fő katonai teoretikusa, Carl Von Clausewitz, porosz katonatiszt, tanulmányaiban elsőként összegezte a napóleoni háborúk tanulságait. A *Háborúról* című munkájában (1832-1834.) fejt ki gondolatait az új típusú háborúról. A műve – megírását követően – csak lassan fejtette ki hatását, de a XIX. század második felében elveit már az egész porosz tisztikar

technikai újításai is nagyban hozzájárultak a hadviselés fejlődésében történő gyökeres változásokhoz. Ezek közé tartozott többek között az új típusú tüzérségi fegyverek megjelenése, a vasútvonalak kiépülése, a kézfegyverek fejlődése, valamint a kommunikációs eszközök megjelenése.⁷

Az első világháború súlyos harcai jellemzően a városoktól távol lévő vidéki terepen zajlottak. A legtöbb harcok által érintett lakott területet evakuálták, vagy nyílt várossá nyilvánították.⁸ A városi harcok tekintetében a fordulópontot a második világháború hozta el. A háború első felében a németek a gépesített alakulatokra támaszkodva a gyors támadó hadműveletekre helyezték a hangsúlyt.⁹ A gyors előrenyomulás, továbbá az elakadás elkerülése érdekében kerültek a beépített területeket. 1942-től fogva azonban mind a keleti, mind a többi fronton a városok kiemelt katonai célpontokká – a döntő csaták színtereivé – váltak, többek között a Sztálingrádért, Berlinért, Budapestért, Arnhemért, Caenért kíméletlen utcai harcok folytak.

osztotta. Ezt követően egész Európában elterjedtek nézetei, így az első világháború hadicéljait nagyrészt már az ő írásai alapján határozták meg.

⁷ A XIX. századi ipari fejlődés, a korszerű gépipar kialakulása a fegyvergyártás területén is érezte hatását. Az e korszakban rendszeresített szerszámgépekkel már pontos alkatrészeket lehetett gyártani, így lehetőség nyílt a hátultöltő puskák létrehozására. Dreyse, porosz fegyvergyáros 1841-ben kezdte el elsőként gyártani a róla elnevezett típust. Colt 1842-ben feltalált forgódobos pisztolya (a revolver) ugyancsak nagy előrelépés volt a kézfegyverek terén. Az ismétlőfegyverek fejlődése is e korszakhoz kötődik: e területen elsőként a Hiram Maxim, amerikai feltaláló által alkotott – és róla elnevezett – géppuska jelent meg az 1880-as években. A tüzérség területén nagy előrelépést jelentett a huzagolt, hátultöltős ágyúk megjelenése, melyek az amerikai polgárháború kései szakaszában terjedtek el. A XIX. században a tüzérség fejlesztése két irányba indult el: az egyik a kisebb, könnyebb, közvetlenül a gyalogságot támogató ágyúk fejlesztése volt; a másik ág a közvetett irányzású nehézfegyverek csoportja volt. A kommunikációs eszközök közül a Samuel Finley Breese Morse által készített vezetékes távíró vált jelentőssé. lásd: Horváth Árpád, Kovács Zoltán: A haditechnika évezredei, p. 68-109.

⁸ Vautravers Alexandre: Military Operations in Urban Areas. 2010, p. 438.

⁹ A második világháború idején – az első világháború tapasztalatait kamatoztatva – a német villámháborús taktika legfőbb célkitűzése az lett, hogy meggátolja az ellenséget a statikus védelem kiépítésében. Az ellenség csapatainak állandó mozgásra kényszerítésével igyekezett annak erőit felőrölni, az erősen védett állásait pedig bekeríteni. Ennek érdekében a németek támadó harceljárása három alapelv körül csoportosult: Meglepetésszerűen támadtak, és igyekeztek erejüket az arcvonal egy bizonyos részére összpontosítani. Ezzel súlypontot képeztek, és helyi erőfölényt hoztak létre. Ha tehették nem arcból, frontálisan támadtak, hanem igyekeztek az ellenséges csapatokat átkarolni, és utánpótlási vonalaikat a szárnyakra mért csapásokkal elvágni, hogy ezzel visszavonulásra kényszerítsék vagy bekerítsék azokat. Ezen támadásokat általában páncélosadosztályok hajtották végre. A gyalogadosztályokat – kisebb erőkkel végrehajtott, és korlátozottabb méretű – lokális támadásoknál alkalmazták. *„A németek valójában soha nem támogetták a gyalogság bevetését merev védelem elleni teljes erejű támadásnál.”* Blennemann, Dirk; Desch, John; Taylor, Blaine: Hitler hadserege: a német haderők fejlődése és szervezete, 1933-1945.– Debrecen, Hajja, 2001, p. 36.

III. Az Urbanizáció hatása a városi hadviselésre

1. Urbanizáció általában

A városok katonai szemszögből történő újbóli felértékelődése több okra vezethető vissza. Ezek közül az egyik legfontosabb az urbanizációs folyamatok drasztikus mértékű felgyorsulása. Az urbanizáció komplex, sokoldalú folyamat, amelyre olyan tényezők vannak hatással, mint az országok kulturális fejlődése, gazdasági erőforrásai, valamint ipari kapacitásuk. Az emberek közel 5000 éve élnek városokban, azonban az urbanizáció jelenlegi tendenciái a korábbiakhoz képest két alapvető eltérést mutatnak: a városban élők aránya az utóbbi időkben soha nem látott mértékben növekedett, továbbá e városi területek kiterjedése meghalad mindent, amit a múltban láthattunk. Kingsley Davis megfigyelése alapján 1900-ban még csak egyetlen országban – az Egyesült Királyságban – haladta meg a városi népesség aránya a vidékét, mára ez már a világ egész iparosodott felére igaz. Az iparosodás hozta el, tehát a „város forradalmát”.

A városi népesség aránya a XX. század első fele óta folyamatosan növekszik: 1975-1995. között a világban élő városlakók aránya 38%-ról 45%-ra emelkedett, a megfigyelések szerint ez a tendencia a jövőben is folytatódni fog: – az előrejelzések szerint – 2025-re a városlakók aránya elérheti a 60-70%-ot (*1. ábra*).¹⁰ A globális léptékű urbanizáció ilyen mértékű növekedését három folyamat határozza meg: a városi lakosság körében történő természetes növekedés, a városi területek irányába történő megnövekedett migráció, végül pedig a vidéki területek urbanizációja.

A legtöbb demográfus egyet ért abban, hogy a fejlett országokban a napjainkban megfigyelhető urbanizációs folyamat elérte tetőpontját. Egyes kutatók szerint a jövőbeni technikai és gazdasági folyamatok átrendezhetik a nagyvárosok demográfiai arculatát, és a kertvárosi övezetek terjeszkedését eredményezhetik. A világ többi régiójában tapasztalható tendenciák némileg eltérhetnek ugyan, de összességében a fejlődő országokban továbbra is hasonló ütemű városiasodási folyamatok figyelhetők, meg mint a fejlett országokban.

Az urbanizáció a világ különböző régióiban eltérő következményekkel járt, a fejlődő országok városiasodása általában nem járt együtt az adott ország gazdasági fellendülésével vagy politikai stabilitásával. A másik jelentős eltérés a fejlett és fejletlen országok városiasodása között, hogy míg a fejlett országok esetében a gazdasági növekedés vonzotta a városokba az embereket a vidéki területekről, addig a fejletlen országokban a gazdasági

¹⁰ Spiller, Roger J. : Sharp Cornes: Urban Operations At Century's End. 2001, p. 2.

nyomor volt e folyamat hajtóereje.¹¹

Az urbanizáció egyszerre földrajzi és társadalmi jelenség. A városiasodás megváltoztatja egy adott térség fizikai megjelenését azáltal, hogy megnöveli az ott található települések számát, az így létrehozott beépített területeken szorosan egymáshoz közel elhelyezkedő épületek, közúti és vasúti vonalak hálózata jön létre. A városiasodás továbbá kihatással van az egyén viselkedésére, lelki világára, és társadalmi életére is. Az urbanizáció ennél fogva egy Janus-arcú folyamat: az egyik oldalról nézve a városok a gazdasági és politikai élet központjaivá váltak, a másik oldalról nézve azonban a városiasodás számos súlyos problémát vet fel a politikai vezetők számára. A számos kihívás közül a leginkább égető problémát a túlszűfolttság, a nyomornegyedek növekvő száma, a munkanélküliség növekedése, a faji vagy vallási konfliktusok terjedése jelenti. A nemzetközi urbanizáció gyorsulása és az ezzel együtt járó problémák megemelték a városi területeken zajló katonai műveletek számát.¹²

2. A városok szerkezete

A város alapvetően egy földrajzi entitás amennyiben több tényező figyelembevételével egy előre meghatározott helyre épült. Ezen szempontok alapján legtöbbször útkereszteződések, víz vagy más nyersanyag közelében, a védelem szempontjából jól védhető helyeket jelöltek ki a települések számára. Az elmúlt évtizedekben azonban a városok a korábbi határaik körül koncentrikusan terjeszkedtek tovább, a XX. század második felében a városi terjeszkedés növekvő számú összefüggő beépített területeket eredményezett.

A beépített területek fizikai megjelenésének taktikai szempontból igen nagy jelentősége van, a városkép kinézetét az adott régió történeti városfejlődése alakítja ki. Nyugat-Európában továbbá más európaiak által kolonizált régióban öt különböző épület és utca szerkezeti mintázat alakult ki, (2. ábra) melyek a következők: sugaras vagy pókháló, rácsos vagy sakktáblaszerű, körgyűrűs, szabálytalan szerkezetű, valamint több központú.¹³ Míg a kis falvak városképe igen homogén, addig a nagyobb települések esetében ezen mintázatok

¹¹ Desch, Michael C.: *Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain*. 2001, p. 4 .

¹² Desch, Michael C.: *Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain*. 2001, p. 5.

¹³ Szűcs Endre: *Helység-harc a XXI. Században*

keverékével találkozhatunk, amelyek döntő hatással vannak a csapatok tűztámogatására és manőverezési képességeire.¹⁴

A városban található főbb központok – ezek közé tartoznak a repterek, üzleti és kormány negyedek – terjedése azt eredményezte, hogy a települések több centrum körül indultak fejlődésnek. Egy város első ránézésre egyetlen nagy tömegnek tűnhet, de valójában több földrajzi területre lehet felosztani, amiknek saját jellegzetességeik vannak.¹⁵ (3. ábra)

A városi terjeszkedés hézagokat is eredményez, Észak-Németországban például a Hannover és a Weser folyó közötti sík területen átlagosan 1-3 kilométerenként mozaikszerűen szétszórta kis falvak, kerülnek el. Abban az esetben, ha a térségben található minden egyes falut század erejű harccsoportok telepítésével erősségekké változtatnának, az ellenség esetleges előrenyomulásának üteme nagymértékben csökkenne. Így tehát a városharc ma már nem csak a beépített területeken belül folyik, hanem magába foglalja a falvak szélein és a közöttük elterülő pár kilométer átmérőjű területeken vívott harcot is. Míg a második világháború alatt a városharc még bizonyos mértékig kivételesnek számított, addig ma már a hagyományos hadviselés szerves részét képezi. A modern haditechnika sok tekintetben változást hozott a városi harcászati területén, sok minden mégis ugyanaz maradt.¹⁶

IV. Városi harcászat sajátosságai: a támadó és védekező hadműveletek

1. A városi harc általános jellemzői

A hadműveletek tervezéséhez elengedhetetlen a terep megfelelő ismerete. Fajtája alapján több különböző típust lehet elkülöníteni. Sun Tzu szerint kilenc különböző terepet különböztethetünk meg.¹⁷ A mai modern harcászati kézikönyvek a pontos meghatározás érdekében a terepet annak tulajdonságai alapján osztályozzák. Ezen osztályozás szerint a terep

¹⁴ A különböző épület és utca mintázatok harcra gyakorolt hatását bővebben az FM 90-10 Urban Terrain Analysis című fejezet tárgyalja.

¹⁵ Vautravers Alexandre: Military Operations in Urban Areas. 2010, p. 439.

¹⁶ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992, p. 13.

¹⁷ Szun-ce: A háború Művészete, Cartaphilus Kiadó 2006, p. 63.

lehet nyílt, fedett, tagolt illetve tagolatlan.¹⁸ A fedett terep általában a beépített, illetve az erdős területeket, míg a nyílt terep a megművelt vagy fűvel borított sík vidéket jelöli. A nyílt terepen vívott harcot normális, míg a fedett terepen zajlót speciális harci körülményként határozzák meg.

A terep nyílt vagy fedett kategóriákba történő besorolása a szemben álló erők várható harctávolsága alapján történik. A harctávolság, a veszteség aránya, az előrenyomulás sebessége, illetve az alárendelt egységek feletti ellenőrzés mértéke a terep közelségének függvényében változik. A modern közvetlen irányzású fegyverek hatásos lőtávolsága messze meghaladja az erdőkben, és városokban vívott közelharc várható harctávolságát. Ezért a nehézfegyverzet közelharc során történő alkalmazása sokkal nagyobb veszteségeket eredményez, mintha ugyanezen fegyvereket nagyobb távolságokban, nyílt terepen vetik be.¹⁹ Az előrenyomulás mértéke jóval lassabb a városok esetében, erre a második világháború harcterei számos példát szolgáltatnak.²⁰ Ebből kifolyólag a gépesített erők a lehetőségekhez mérten igyekeznek elkerülni a városi területeket, és a döntő csatákat nyílt terepen megvívni, ahol az alárendeltek fölötti ellenőrzés és a manőverező harc lehetséges. A fedett terepen zajló harcok gyakran katonák közötti különálló harcok sorozatává hullik szét, ahogy a magasabb szintű törzs elveszíti a harc fölötti ellenőrzést.

Egy város megtisztítása tehát kis létszámú alegységek közötti akciók sorozatából áll, melyben minden egyes akció úgy lett megtervezve, hogy az egyes kijelölt területeket módszeresen megtisztítsa az ellenségtől. A kiterjedt beépített területeken sokszor egy sikátor megtisztítása is kulcsfontosságú lehet a területen való áthaladás érdekében. Az utcák és a házak megtisztítása különösen nagy jártasságot igényel a katonáktól, annak közelharc jellege miatt. A fegyverek jellemzői döntő mértékben befolyásolják a közelharc kimenetelét, számításba kell venni többek között az adott fegyver hatásos lőtávolságát, valamint néhány fegyverrendszer rendelkezik bizonyos mértékű holtterrel, amit az ágyú csövének kilövési és emelkedési szöge határoz meg. (4. ábra)

A szemben álló erők lehetnek utca vagy háztávolságban, de gyakran csak egy szoba vagy egy fal választja el a katonákat egymástól, ezért fel kell készülniük a kézitusára is. Az élete sokszor csak egy pillanat töredékén múlik, ezért ez a fajta harc rendszerint felőrli a

¹⁸ Lásd: Nagy Ildikó (szerk.): Katonai alapismeretek 2010, p. 104-105.

¹⁹ O'Sullivan, Patrick Michael and Miller, Jesse: The Geography of Warfare. 1983, p.63.

²⁰ Elég csak ha a Sztálingrádért, vagy a Berlinért vívott kíméletlen utcai harcokra gondolunk.

katonák idegrendszerét.²¹ Jó példát szolgáltat erre a sztálingrádi csata: szeptember második felétől fogva a német előrenyomulás üteme drasztikusan lelassult, a szovjeteknek sikerült őket belekényszeríteni a házról-házra történő kíméletlen harc borzalmaiba, amelyhez a német katonák nem voltak hozzászokva és ez gyorsan éreztette a hatását. Beevor így ír erről könyvében:

„szeptemberben, amikor a mozgóháború úgyszólván álló megsemmisítő háborúvá alakult át, alighanem hirtelen megugrott a harctéri sokk esetek száma. Erre a következtetésre kell jutnunk, amennyiben azokból a vizsgálatokból indulunk ki, amelyeket a britek az anziói és normandiai események nyomán végeztek: mihelyt a csapatokat mozdulatlanságra kényszerítették, vagy bekerítették, szükség-keppen meg kellett szaporodniuk a pszichiátriai jellegű „sebesüléseknek”.”²²

A beépített területen egy másik jelentős kihívás annak a megállapítása, hogy az ellenség melyik irányból nyitott tüzet, mivel a nagy sebességű lövedék „puffanása” visszhangzik a környező épületekről. Ezzel a jelenséggel a brit katonáknak állandóan szembe kellett nézniük Belfast utcáin. A helyzetet tovább súlyosbítja a füst és a por, amely a harcok elkerülhetetlen velejárója, ezáltal a tüzelési sáv nagysága és a megfigyelési lehetőségek jóval korlátozottabbak annál, amihez egy katona hozzá van szokva – habár jóllehet a nyílt terepen lévónél jóval több és jobb fedezék áll a rendelkezésre. A mesterlövészek²³ nagymértékben megnehezítik a támadók dolgát, gyakran olyan jól álcázzák magukat, hogy szinte lehetetlen célzott lövést leadni rájuk. A legjobb módszer – ám a legtöbb járulékos kárral is jár – ha egy tankelhárító vagy más nehézfegyverzettel adunk le lövést a mesterlövész feltételezett helyzete irányába.

1.1 A városi környezet

A városi hadviseléssel járó legfontosabb tulajdonságok a városi környezet (5. ábra?) speciális természetéből fakadnak, melyre az extrém háromdimenziós sűrűség és heterogenitás

²¹ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992, p.12.

²² Beevor, A.: Sztálingrád. A keleti front fordulópontja 1942-1943. 2000., p.127.

²³ A sztálingrádi csata idején a védelemben nagy szerepet kaptak a mesterlövészek is. A 62. hadseregnél különösen nagy figyelmet fordítottak rájuk; létszámuk elérte a 400 főt. Közülük az egyik leghíresebb a Batyuk hadosztályában szolgáló Vaszilij Zajcev volt, aki egymaga 149 német katonát és tisztet lőtt le. Valamennyi mesterlövésznek saját fogása, kedvenc rejtekhelye volt. Kora reggel mentek ki előkészített helyükre, gondosan álcázták magukat, és türelmesen várták a cél felbukkanását. Csak kevés löszert használtak, de minden lövésük halált vagy súlyos sérülést okozott. - Csujkov, V. I.: Az évszázad ütközete. 1977, p. 210.

jellemző. A föld alá nyúló és többszintes épületek a szárazföldi erők számára számos helyet kínálnak a földalatti és föld feletti harchoz. Ez a helyzet, kiegészülve a keskeny utcákkal valamint a nagy létszámú nem harcoló lakossággal – akik gyakran akadályozzák a katonákat a harcban – azt eredményezi, hogy a fegyveres erők olyan környezettel néznek szembe, ami természeténél fogva megfosztja őket a sebességből, manőverezésből, a nagyobb tűzerőből, valamint a központi irányításból származó előnyöktől. Az ezekből levont következtetések egyesítik magukba azokat a sajátos és komplex kihívásokat, amelyek a katonákat érik: kis műveleti alegységek, közelharc fegyverzet, civil jelenlét, a védelem előnye, valamint az élőerő elszívása.²⁴ A történelem bizonyítja, hogy amint a szárazföldi erők városi környezetbe lépnek az utcák és az épületek raj és szakasz méretű alegységek összecsapásaivá tördelik szét a harcot, mivel nagyobb kötelékek felfejlődéséhez és manővereihez általában nem áll rendelkezésre elég hely.²⁵

Az épületkomplexumokból a védelem támpontjai válnak, és a harc az ezekért történő többé-kevésbé elszigetelt összecsapások sorozatává esik szét, ennek következtében a parancsnok elveszti az alárendeltjei fölötti központi irányítást, ezáltal az alegységek vezetőire hárul az irányítás felelőssége. Ennek hatására az állomány soraiban növekszik a hivatásos tisztikar iránti bizalmatlanság. Az ellenőrzés minimális foka kiemeli az egyéni motivációt, megbízhatóságot, kezdeményezőkézséget, valamint az altisztek szerepét, szemben a szélesebb körű szabályozási elvekkel és a csapatszellemmel, amelyek a professzionális hadseregek alapját képezik. Ezek a körülmények a szemben álló erők között potenciálisan aszimmetrikus viszonyt eredményeznek, amelyek nem várt helyzetekhez vezethetnek. Az irányítás szétagrozódása például, lehet, hogy az egyénileg jobban motivált gerilla erőknek kedvez, a technikai fölényrel rendelkező jól szervezett professzionális hadseregekkel szemben. Ezek a körülmények kedveznek a különleges egyéni képességeknek és a nagyfokú önállóságnak, amik általában sokkal inkább a különleges erők és ejtőernyős alakulatok

²⁴ Saffold, Timothy L., Major (USAF): *The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective*. 1998, p. 7.

²⁵ Ezt hatalmas vérvesztések árán vették csak tudomásul a németek a sztálingrádi csata idején. A támadások során a németek nagy létszámú kötelékeket vetettek be, hogy biztosítsák helyi erőfölényüket, és felgyorsítsák a város bevételét. Ezzel kívánták lerövidíteni az utcai harcok idejét, és még a tél beállta előtt elfoglalni a várost. Igyekeztek azonban nem járt sikerrel, a nagy arányú támadások egyre több tartalékot emésztettek fel. A harcok vége felé a hatalmas veszteségek hatására a németek végül rákényszerültek a hadrendjük módosítására, azonban ez már nem volt döntő hatással a csata kimenetére. A szovjetek hamarabb alkalmazkodtak a városi körülményekhez, és már a csata kezdetén átalakították hadrendjüket. Csujkov így írt erről: *“Már a pályaúdvárért folytatott harcok napjaiban elhatároztuk [...] hogy változtatunk taktikánkon. Meg kellett bontani a csapatoknál kialakult rendet: a szakaszok és az osztagok mellett a századoknál és zászlóaljknál is új harcászati egységek jelentek meg: a kis rohamcsoporthoz.”* – Csujkov, V. I.: *Az évszázad ütközete*. 1977, p. 168.

sajátosságai, sem mint a hagyományos hadviselésre kiképzett egységeké.²⁶ Azon erők, amelyek birtokában vannak e képességeknek, vívják általában a leghevesebb városi csatákat.

A városi környezet másik jellegzetessége, hogy az épületek korlátozzák a látótávolságot, ezáltal a szárazföldi erők fegyvereiket csak közelharcban tudják bevetni.

Az épületek magassága és közelsége csak tovább fokozza a nehézségeket, ami azt eredményezi, hogy a támogató tüzérségi rendszerek csak nagy nehézségek árán képesek a kijelölt célpontokat tűz alá venni. A környezet ezen tulajdonságai nemcsak a tűzerőt semlegesítik, hanem nem várt veszteségeket eredményeznek a civil lakosság körében. A városi terület sűrűsége nagy hatással van a hadműveletek során alkalmazott taktikai és tűztámogatási módszerek kiválasztásánál. A városi terület soha sem fog olyan hagyományos értelemben vett manőverezési szabadságot biztosítani, mint a nyílt terep, továbbá nagymértékben korlátozza a tüzérség és a páncélos erők használhatóságát. Amennyiben a harcoló felek csökkenteni akarják a járulékos károkat és a civil áldozatokat, precíziós fegyvereket kell bevetniük.

A harcokat tovább nehezíti a városi heterogenitás, amely jelentősen befolyásolja a látótávolságot. A városi terepen a látótávolság pár métertől egészen néhány ezer méter távolságig változhat, a célbefogás és harcba bocsátkozás valószínűleg a skála alsóbb tartományában valószínűsíthető.²⁷ A közelharc sajátossága, hogy a katonáknak csak korlátozott idejük van a célbemérésre és a harc felvételére, mivel az ellenséges célpontok csak ritkán láthatóak pár másodpercnél tovább, és akkor is csak kis támadási felületet nyújtanak.

A városi környezet harmadik jellegzetessége a harctéren jelenlévő nagyszámú civil. A civil áldozatok és a járulékos károk minimalizálása együtt jár a csapatok mozgásának, tüzelési szektorának, valamint célpont és fegyver választási szabadságának korlátozásával. A városlakókhoz való hozzáállás természetesen a fegyverviselő felek politikai, és humanitárius megfontolásán múlik. A nyugati hadszíntéren 1944-45 folyamán a szövetségesek civil lakossággal szembeni magatartása a hadműveleti terület függvényében nagymértékben eltért.

²⁶ Saffold, Timothy L., Major (USAF): The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective. 1998, p. 7.

²⁷ a tapasztalatok azt mutatják, hogy a célpontok mindössze 5%-ra jellemző, hogy 100 méternél távolabb helyezkedjenek el, 90%-át jellemzően maximum 50 méter távolságból veszik tűz alá, míg az élő célpontok ellen maximum 35 méteren belül lehet eredményesen felvenni a harcot. lásd: Saffold, Timothy L., Major (USAF): The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective. 1998, p. 10.

A Franciaország területén felszabadított városokban több megkötést alkalmaztak, mint a német városok esetében.²⁸

A fenti körülmények mind a védekező mind a támadó fél számára egyaránt ugyanazok, mégis számos okból kifolyólag a védő előnye érzékelhető.²⁹ A harctér néhány jellegzetessége, az épületek sűrűsége és a harcokból kifolyólag várható romok ideális terepet nyújtanak az adott terület rajtaütésre – aláaknázással, és egyéb csapdákkal való – előkészítésére, ami mind a védelmet erősíti. A városi terület jellegzetességei folytán tehát a védekező gyalogság számára ideális pozíciókat kínál, míg a csökkent látótávolság rákényszeríti az ellenség páncélozott járműveit arra, hogy a tankelhárító fegyverek hatósugarának területén belül haladjanak. A városi harctéren a gyalogság szerepe felértékelődik, mivel védelmi célokra hatékonyabban lehet őket alkalmazni, mint a harckocsikat. Továbbá általánosságban elmondható, hogy morálisan, felszerelésben, kiképzésben hátrányban lévő csapatok városi terepen eredményesen tudják felvenni a harcot a náluk jóval erősebb ellenséges erőkkel szemben. A Mogadishuban, Bejrútban, vagy Groznijban lezajlott harcok azt mutatják, hogy a városi terep megsokszorozza a védők erejét.

1.2 Különböző fegyvernemek bevetésének nehézségei beépített területen

A távolságok túl kicsik ahhoz, hogy a nehézfegyverzet biztonságos működése biztosítva legyen, ez pedig a városharcot nagyrészt a kézfegyverekre korlátozza. Ennek felismerése vezetett a gyalogság városharcban betöltött szerepének felértékeléséhez, továbbá annak belátásához, hogy a támogató tüzérség, a páncélosok, valamint a légi- és tengeri erők képtelenek pontosan bemérni a célpontokat. Mindez ahhoz a következtetéshez vezetett, hogy a nehézfegyverzet városokban történő alkalmazása kontraproduktív, hiszen miközben igyekeznek eltalálni az ellenséget, a becsapódás nagy mennyiségű törmelékkel szór szét a célpont körül. Ez pedig korlátozza az elérhetőséget, a láthatóságot, és az azonosítást.³⁰ Ezek együttes hatása nehezíti az összefegyvernemi csapatok koordinációját. A sztálingrádi

²⁸ Saffold, Timothy L., Major (USAF): The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective. 1998, p. 11..

²⁹ A szovjetek ezzel szemben a támadók előnyét emelik ki.

³⁰ Saffold, Timothy L., Major (USAF): The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective. 1998, p. 9.

csata előtt a német légierő és tüzérség szinte teljesen elpusztította a várost, ami nagyban nehezítette a városban történő előrenyomulást.

Az utcai harcászat sajátosságosan a gyalogságra épít, de ez nem jelenti azt, hogy a harckocsik hatástalanok lennének közvetlen támogatás nyújtásában. Az viszont mindenesetre kijelenthető, hogy gyalogsági támogatás nélkül igen sebezhetőek egy városi terepen. Ha a harckocsikat egy, az ellenség által birtokolt utcában gyalogsági támogatás és a házak előzetes megtisztítása nélkül vetnék be könnyen az ellenség tankelhárító fegyvereinek áldozatává válnának. A harckocsik nem rendeltetésszerű használatára akadt példa a berlini csata kezdeti szakaszából: április 24-28. között a várost támadó mindkét front lassan haladt előre az elszánt védők által tartott elővároson keresztül. Minden egység, de elsősorban az I. Gárdaharckocsihadserég egységei, igen súlyos veszteségeket szenvedtek. Ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy nem hangolták megfelelően össze a páncélosok, a tüzérség, és a gyalogság támadásait. Csujkov 8. gárdahadserege például az utcákon védtelen harckocsi oszlopokat küldött előre. Ezek körében főként a páncélöklökkel felszerelt ellenséges csapatok okoztak igen nagyarányú veszteségeket. Mindez arra sarkallta a szovjeteket, hogy átalakítsák harcrendjüket, alkalmazkodva az utcai harc megváltozott körülményeihez.³¹

Addig a harckocsik először kis oszlopokban vonultak a város utcáin: az élen levő harckocsi kilövése esetén a többinek nem volt hová mennie, és oldalról bármikor kilőhetővé váltak. Ezért az ostrom első napjaiban átalakították a harcrendet. A harckocsik kezdtek szorosan együttműködni a gyalogsággal, a tüzérekkel, és az utász alakulatokkal.³² A harckocsikra géppuskásokat ültettek, azok pedig folyamatosan lőtték a környező házak ablakait. Az új taktika részeként a harckocsikat támogató rohamcsoportok tagjai mutatták meg, hogy melyik épület melyik emeletén, padlásán, vagy pincéjében telepedett meg az ellenség, amelyeket csak közös erőfeszítéssel számolhattak fel, ilyenkor a harckocsikat leggyakrabban, mint önjáró tüzérséget használták fel. Látható tehát, hogy városi környezetben a harckocsik igen sebezhetőek, viszont megfelelően alkalmazva őket nagy tűzerejüknél fogva eredményesen képesek támogatni a gyalogság előretörését.

A fenti körülmények mind a védekező mind a támadó fél számára egyaránt ugyanazok, mégis számos okból kifolyólag a védő előnye érzékelhető.³³ A harctér néhány jellegzetessége,

³¹ Porter David : Order of battle: The red army in the world war II. 2009, p. 181

³² Csujkov, V. I.: A harmadik birodalom bukása 1975, p. 250-251.

³³ A szovjetek ezzel szemben a támadók előnyét emelik ki.

az épületek sűrűsége és a harcokból kifolyólag várható romok ideális terepet nyújtanak az adott terület rajtaütésre – aláaknázással, és egyéb csapdákkal való – előkészítésére, ami mind a védelmet erősíti. A városi terület jellegzetességei folytán tehát a védekező gyalogság számára ideális pozíciókat kínál, míg a csökkent látótávolság rákényszeríti az ellenség páncélozott járműveit arra, hogy a tankelhárító fegyverek hatósugarának területén belül haladjanak. A városi harctéren a gyalogság szerepe felértékelődik, mivel védelmi célokra hatékonyabban lehet őket alkalmazni, mint a harckocsikat. Továbbá általánosságban elmondható, hogy morálisan, felszerelésben, kiképzésben hátrányban lévő csapatok városi terepen eredményesen tudják felvenni a harcot a náluk jóval erősebb ellenséges erőkkel szemben.

A legtöbb technológiailag fejlett országok katonai erőinek a városi környezettel szembeni fenntartásai arra ösztönzik a szerényebb adottságokkal rendelkező országok gyakorta irreguláris erőit, hogy a harcok színterét városi környezetbe helyezték át. Ramzan Maltsegov egy Groznijban harcoló csecsen katona az alábbiakat állította: *„Örültünk neki, amikor az oroszok bejöttek a városba, mivel a nyílt terepen nem tudtuk volna felvenni velük a harcot.”*³⁴A Mogadishuban, Bejrútban, vagy Groznijban lezajlott harcok azt mutatják, hogy a városi terep megsokszorozza a védők erejét.

2. Támadó jellegű hadművelet

A városharc során alkalmazott harceljárások alapvetően a tradicionális ostrom technikákon alapulnak. Hasonlóan elődjéhez a modern városharc is több szakaszra osztható: az első lépés a település elszigetelése, ezt követi a városon belüli hídfőállás létesítése, majd végül a város háztól-házra történő szisztematikus megtisztítása. Az ellenállás gócpontjait egymás után számolják fel. Az amerikai hadsereg által használt városharcra vonatkozó doktrínája négy fázist különít el:³⁵

³⁴ Saffold, Timothy L., Major (USAF): The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective. 1998, p. 12.

³⁵ Vautravers Alexandre: Military Operations in Urban Areas. 2010, p. 442.

2.1 Előkészületek

Légi, földi, valamint a különleges erők, mesterlövészek, és hírszerző (*HUMNIT*)³⁶ ügynökök részletesen felderítik a terepet, felméri az ellenség elhelyezkedését, eszközeit, szándékait. A lakosság helyzetének és moráljának felmérése különösen fontos e szakaszban, mivel a pszichológiai műveletek ekkor indulnak meg.

2.2 Elszigetelés (6. ábra)

A támadás következő szakaszában a cél a terület elszigetelése a város megközelítési útjain lévő főbb tereptárgyak elfoglalása által. Előfordulhat, hogy az ellenséges védelem és a terep adottságai megakadályozzák a teljes elszigetelést.³⁷ Egy sikeres támadás esetén létfontosságú olyan, a településen kívül eső pozíciók biztosítása, ahonnan lehetséges tűztámogatást nyújtani a városon belül harcoló csapatok számára.

A támadás sikerét nagymértékben növeli, ha meg tudják gátolni az ellenség visszavonulását, továbbá meg tudják akadályozni az ellenséges védelem feltöltését, és megerősítésére tett kísérleteket.

A hadműveleti terület gyors elszigeteléséhez a gépesített erőkre kell támaszkodni, mivel ezek gyors manőverező képességgel, és nagy tűzerővel rendelkeznek. A manőverező képességüknek és szállítókapacitásuknak³⁸ köszönhetően a már elfoglalt külső városrészeket képesek az esetleges ellenséges ellenlökések ellenére konszolidálni. Groznij 1995-ös ostroma alatt az oroszokra nézve végzetes következménnyel járt a város nem megfelelő elszigetelése, így a védelemhez csatlakozni tudott számos más országból származó önkéntes harcos, akik képesek voltak kapcsolatba lépni a médiával és információkat szerezni külső és belső forrásokból egyaránt. A település nagyságától függően a támadás ezen szakasza pár naptól egészen hetekig eltarthat. Ez idő alatt általában az ellenséges védelem tesztelésére több kisebb méretű támadás is indul. A város elszigetelése pszichológiai célokat is szolgál annak érdekében, hogy a lakosokat rábírják a harc tér elhagyására. A hadművelet ezen szakasza az

³⁶ A titkos és bizalmas információk megszerzése érdekében a Hivatal humán forrásokat létesít külföldön, illetve – külföldi irányultsággal – belföldön is. A humán források köre az alkalmi adatszolgáltatóktól a szervezetszerű (külföldi ügynöki) együttműködésig terjed.

³⁷ Ez történt a sztálingrádi csatában is: a németek a város különleges fekvése okán nem tudták a várost teljesen körülfárni, ezért a szovjetek képesek voltak utánpótlást biztosítani Csujkov 62. hadserege számára.

³⁸ A páncélozott szállító harcjárművek (Armoured Personnel Carrier - APC), és a páncélozott gyalogsági harcjárművek (Armoured Infantry Fighting Vehicle – AIFV) segítségével. Ilyenek többek között a szovjetek által használt BTR harcjármű különféle változatai, vagy az amerikaiak által használt Stryker vagy M2 Bradley.

ellenség megfélemlítésére és erődemonstrációra is szolgál, ennek érdekében harci repülők és helikopterek korlátozott műveleteket hajthatnak végre a város fölött.³⁹

2.3 A roham (7. ábra)

Az esetek jelentős részében, miután a parancsnok a lehetőségei szerint bekerítette a várost, késlekedés nélkül megindítja a rohamot. A hadművelet ezen szakaszában az erőfeszítés a városon belüli lehető legnagyobb térnyerés elérésére irányul, a várható veszteség minimalizálása és a nagyobb siker elérése érdekében a támadást általában a füstfüggöny takarása vagy az éj leple alatt indítják meg. Ez talán a legnehezebb a támadás három fázisa közül, mivel az ellenség, ha megfelelően kiépítette a város védelmét olyan pozíciókhoz, juthat ahonnan ellenőrzése alatt, tudja tartani a városhatár mentén lévő megközelítési útvonalakat. A védő további előnye, hogy csapatai várhatóan fedezék alatt várják a támadást, míg a támadó csapatainak a nyílt terepen, kiszolgáltatva kell előrenyomulniuk. A páncélos és tüzérségi támogatás elengedhetetlen a sikerhez elvárt elsőprő mértékű tüzerő biztosítása érdekében. A kívánt áttörés elérését követően a támadó közel azonos esélyekkel veszi fel a harcot a védővel szemben⁴⁰, habár az utcai harc és a házak megtisztításának nehézségei még csak ezután következnek.⁴¹ A célpontok között hidak, fontos csomópontok, átjárók és egyéb kulcsfontosságú terepszakaszok szerepelnek. A hadművelet másik fontos célja az ellenséges erők rögzítése, valamint a civilek távozásra való rábírása e célból folyosókat tartva fenn. Ez az ostrom legpusztítóbb, súlyos harcokkal teli szakasza. Az elterelő hadműveletek folytatása erősen ajánlott, ennek kivitelezése általában tüzérségi tűz által történik, és célja megakadályozni az ellenséges erők átcsoportosítását és erőkoncentrációját.⁴²

2.4 A város megtisztítása (8. ábra)

³⁹Vautravers Alexandre: Military Operations in Urban Areas. 2010, p. 443.

⁴⁰ Michael Dewar ezen állítása véleményem szerint nem teljesen pontos, ugyanis nem elhanyagolható tényező a védők esetleges helyismerete sem, amely döntő mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a szovjetek a sztálingrádi csata idején eredményesen ellen tudtak állni a lehengerlő német támadásnak.

⁴¹ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992, p.12.

⁴² Vautravers Alexandre: Military Operations in Urban Areas. 2010, p. 443.

A támadás végső szakaszában a támadó a város határain belül hozzákezd a város szisztematikus megtisztításához. A támadó csapatok összehangoltan, előzetesen kijelölt támadási sávokban haladnak előre az ellenséges területen. Füstbombákkal és más módszerekkel tisztán láthatóvá teszik előrenyomulásuk irányát, annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a csapatok számára az egymás közvetlen közelébe való működést, a tevékenységük koordinálását, valamint a tűztámogatás biztosítását.⁴³

A kulcsfontosságú célpontok elfoglalása érdekében a támadásban részt vevő csapatok különféle útvonalakon próbálják meg átverekedni magukat a városi környezeten keresztül. Előfordul, hogy a támadók az utcákat felhasználva próbálják meg elkerülni az ellenség tűzének kitett nagy nyitott területeket. Sokkal gyakoribb azonban, hogy e célból a nagyobb védelmet biztosító alternatív útvonalat részesítik előnyben, ilyenek lehetnek többek között az utcákkal párhuzamosan futó kertek és udvarok, az épületek belső tere (*a falba egérlyukakat robbantva közlekedőket alakítva ki*) és tetőtéri része, sőt még a föld alatt futó csatornarendszer is.⁴⁴

Az előrehaladás üteme várhatóan lassúvá, sok esetben fájdalmasan lassúvá válik, ahogy a katonák házról házra küzdik át magukat a városon, mindez hatalmas veszteségekkel jár, valamint a baráti tűz esélye is igen nagy. Berlin vagy Groznij ostroma jó példával szolgál az ostrom ezen szakaszának nehézségeire.⁴⁵

3. Védekező hadműveletek

Ebben a fejezetben röviden ismertetem, milyen harcéljárások alakultak ki a beépített területek védelmét illetően.

⁴³ Vautravers Alexandre: Military Operations in Urban Areas. 2010, p. 443.

⁴⁴ A berlini csata idején a katonáknak – Csujkov leírása alapján – figyelniük kellett arra, hogy elkerüljék az egyenes utcákon való mozgást, kihasználják a házakban keletkezett réseket, mellékjáratokat, hátsó bejáratokat és sikátorokat. lásd: Csujkov, V. I.: A harmadik birodalom bukása. 1975. 262-265.

⁴⁵ Vautravers, Alexandre: Military Operations in Urban Areas 2010, 442-443.

3.1 Az erők elosztása

A beépített területet védő erőket fel lehet osztani kerületi, zavaró, valamint a főbb védelmi és tartalék csapatokra.⁴⁶ A **kerületi erők** (*perimeter forces*) több, különállóan tevékenykedő felderítő erőt foglalnak magukba, amik feladata előőrsök létesítése a város külső peremén, hogy ezáltal fedezzék a főbb megközelítési útvonalakat. Konkrétabban ezen erők feladata, hogy figyelmeztessenek az ellenség előrevetett egységeinek közeledtére, az ezekkel való harcérintkezés felvétele, és megsemmisítése amennyiben az lehetséges. Ezen erők rendszerint szakasz vagy raj erősségűek, tankelhárító és automata fegyverekkel, valamint a lehetőségek szerint felderítőjárművekkel vannak felszerelve. A **zavaró erők** (*disruption forces*) feladata a város pereme és a védelem szívéet képző központi terület közötti térség védelme. A céljuk az ellenség, összezavarása, lassítása, valamint zaklatása. Az ellenséges előretörés késleltetését mesterlövészekkel, és tankvadász csapatokkal, valamint mesterséges akadályok létrehozásával – ezek állhatnak felborított buszokból, autókból, telefonfülkékből, vagy póznákból – érik el. Hatásos eszköz lehet aknák és egyéb csapdák telepítése: egyes esetekben előfordulhat, hogy ezen erők sikeres tevékenysége meggátolja az ellenség városközpontba történő belépését. A fő cél – az ellenségnek maximális veszteséget okozáson túl – az ellenséges támadás irányát az akadályok megfelelő felhasználása révén – mellékutak blokkolásával – az előre kiépített védelmi támpontok felé terelni. A harc oroszlánrésze azonban a védelem gerincét alkotó **fő-védelmi erőkre** (*main defensive forces*) hárul, amik a város szívében található erősségekké átalakított épületekben helyezkednek el. A védelem utolsó részét a **tartalék csapatok** alkotják. Ezek feladata, hogy felszámoljanak bármilyen áttörést. Amennyiben egy védelmi támpontot elfoglal az ellenség a tartalék feladata ellenlökést indítani az épület visszafoglalása céljából.⁴⁷

3.2. A támpontok kiválasztása

A városi terepen történő védelem előkészítése alapos tervezést igényel, egy támpont kiválasztását gondos mérlegelésnek kell megelőznie. Ha túl kicsi az épület, egy tűzérési gránát vagy egy harckocsi által okozott közvetlen találat képes végezni az épületben lévőekkel. A másik oldalról nézve, ha viszont az épület túl nagy azt eredményezheti, hogy a védők annyira gyéren szóródnak szét benne, hogy képtelenek fedezni az összes megközelítési útvonalat, vagy az ellenség épületbe történő behatolása ellen összpontosítani a kellő mértékű

⁴⁶ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992., p. 96.

⁴⁷ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992., p. 97.

tűzerőt. Az épület szerkezete is fontos lehet: a Németországban – de Európa más országaiban is – lévő öreg farmházak vagy falusi házak jellemzően gyúlékonyak és könnyen elpusztíthatóak egy harckocsi fő fegyverzete által. A modern bungalók vagy kétszintes házak gyakran előre gyártott könnyű anyagokból épülnek (például könnyű téglák vagy rétegelt lemezek felhasználásával), melyek még a kézfegyverek tűzétől sem nyújtanak védelmet. A magas toronyházak az alsóbb szinteket ért károsodás esetén ki vannak téve az összeomlás veszélyének. Nem kétséges, hogy a védelem számára legideálisabbak a hagyományos három- négy emeletes, kőből és téglából épült erős falú épületek. Ezen épületek döntő többsége jellemzően 1940. előtt épült; kisebb ablakokkal, – elsősorban Európában – nagy pincékkel rendelkeznek, továbbá sokkal kevésbé gyúlékonyak.⁴⁸

3.3 Egy támpont megerősítése

Egy támpont megerősítésének számos módja lehetséges: falnak támasztott homokzsákok, fiókos szekrények, de akár földdel töltött matracok segítségével a lépcsőházak és a kapualjak elbarikádozása.

Az épületek közötti mozgás a falakba robbantott lyukakon, és a plafonokon keresztül történik, ahol a közlekedéshez a védők a létrákon és köteleken túl még a felhalmozott bútorokat is felhasználják. A mennyezetet úgy készítik fel a robbanásokra, hogy szilárd alapon nyugvó erős fagerendákkal támasztják alá.⁴⁹ Berlinben is hasonlóképp készültek fel a közelgő szovjet támadásra. A vastag falú, masszív kőépületeket erődítményekké alakították át. Az épületek ablakait és ajtóit befalazták, csupán lőréseket hagyva rajtuk. Több ilyen megerősített épület – csakúgy, mint az 1942-es Sztálingrádi csatában – ellenállási csomópontot alkotott; oldalait négy méter vastagságú barikádokkal fedezték, melyek a harckocsik ellen is védelmet nyújtottak. Ezen barikádok építéséhez faanyagot, földet és vasat egyaránt felhasználtak. Különösen nagy gondot fordítottak a saroképületek megerősítésére. Ezekből oldalazó tüzet nyitottak. A csomópontokban nagy mennyiségű páncélöklöt halmoztak fel.⁵⁰

3.4 A fegyverek és gyalogság elhelyezése

⁴⁸ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992., p. 98.

⁴⁹ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992., p. 98.

⁵⁰ Robin, Cross: A sas bukása: A Harmadik Birodalom utolsó napjai 1996, p. 211-215.

Az épület felkészítése után a következő feladat a fegyverek megfelelő elhelyezése. Az automata fegyvereket általában az utcaszint közelében helyezik el. Egy géppuska nagy területet képes fedezni, ha a talajjal párhuzamosan tüzelnek, sokkal hatékonyabb tehát mintha felülről lefelé lőnének vele. A mesterlövészek a másik oldalról – akik magányos célpontokra vadásznak – általában a lehető legmagasabb ponton helyezkednek el, mivel innen nagyobb rálátási lehetőségük nyílik a terepre. Egy lövész pedig általában igyekszik az ablaktól minél távolabb helyezkedni, elkerülve ezáltal azt, hogy kintről meglássák. Ennél is eredményesebb, ha egy lőrést váj például az ablakpárkány alá, vagy a tetőn a cserepek közé. A kézi tankelhárító fegyvereket ideálisabb a minél magasabban lévő emeleteken elhelyezni, hogy ezáltal lefelé irányuló lövést adhassanak le a harckocsik kevésbé védett felső része ellen. Mindazonáltal e fegyverek használata nem veszélytelen, ugyanis az általuk leadott lövések után elég erős visszacsapó láng keletkezik, így ajánlatos minél nagyobb szobából és a hátsó faltól minél távolabbról tüzelni velük.⁵¹

Mindezen technikák tetten érhetőek már a második világháború idején vívott sztálingrádi vagy berlini csata idején is. Sztálingrádban a védők a többemeletes épületekben többszintű védelmet szerveztek. Az alagsorban és az alsó emeleteken lévő tűzfészek az utcák hosszában tüzeltek, és itt helyezték el a közvetlen irányzású lövegeket és az állványos géppuskák egy részét is. A felső emeletekről és a padlásról tüzeltek az utcákra, udvarokra, szomszédos és távolabbi célokra. A lövészeket az egész épületben szétszórták. Egyes közvetlen irányzású lövegek valamint a harckocsik az épületeken kívül kerültek elhelyezésre, ügyelve arra, hogy hátra illetve oldalirányba elmozdíthatóak legyenek.

Kialakították a tartalék- és ideiglenes tüzelőállások hálózatát, hogy széles tűzmanőverezési lehetőséget biztosítsanak minden irányba. Ezen, akadályokkal párosított tűzrendszer célja többek között az volt, hogy megakadályozza az ellenséget, hogy a tűzérsege, harckocsijai, önjáró lövegei s gyalogsága kedvező állásokat foglaljanak el, továbbá, hogy az ellenséges páncélosoktól elvágja a gyalogságot, ekképp nehezítve meg azok összehangolt támadását.

A tűzrendszer megszervezésénél rendelkezésre álló eszközöket széleskörűen használták fel. Rövidtávú tüzelésnél nemcsak a gyalogsági fegyvereket, hanem a tűzérseget, az aknavetőket is alkalmazták. A harckocsik ellen közlőrl vették fel a harcot, és rejtékhelyől tüzeltek. E célra a kerítésekén, falakon lévő réseket, lépcsőházakat, kapukat, ablakokat használták. Különös jelentősége volt a különféle Molotov-koktéáll, páncéltörő fegyverekkel

⁵¹ Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. 1992., p. 100-101.

és gránátokkal felszerelt katonáknak. Egy védelmi csomópont körkörös védelmét oly módon szervezték meg, hogy a közvetlen irányzású lövegek és harckocsik számára olyan állásokat készítettek, hogy minden oldalról elháríthassák az ellenség páncélos támadásait. Ha nem állt rendelkezésre elégséges tüzérségi támogatás, akkor a körkörös védelmet úgy szervezték meg, hogy mozgó osztagok manőverezéséhez elegendő átjárót biztosítottak.⁵²

V. Esettanulmányok

1. Városi hadviselés 1945-1990. között

1.1 Budapest 1956 (9. ábra)

Előzmények

Budapest Magyarország fővárosa; kulturális, politikai, kereskedelmi, közlekedési, valamint ipari központ. A város területe mintegy 525 km², lakossága megközelíti a két millió főt. Területét a Duna osztja ketté, két különálló részre. A folyó jobb partján, a nyugati oldalon terül el Buda, a bal parton, a keleti oldalon pedig Pest helyezkedik el. A város arculata is eltérő képet mutat: Budapest nyugati oldalán a Budai-hegység emelkedik ki a tájból, míg a keleti oldalon a Pesti-síkság terül el. Budapest látképét az európai nagyvárosokra jellemző sugaras-gyűrűs városszerkezet, valamint a város központi területén található masszív kőépületek határozzák meg. Mindez jelentős kihatással járt a városban zajló katonai műveletek menetére.

A második világháborút követően a szovjet hadsereg 1956 októberében Budapesten folytatta a legnagyobb és legvéresebb, városi területen folytatott támadó jellegű hadműveletét. A második világháború után szovjet csapatok állomásoztak Magyarország területén, amire a szövetséges hatalmak megállapodása nyújtott lehetőséget. Az itt állomásozó csapatok rendeltetését alapvetően az 1947. február 10-én megkötött párizsi békeszerződés változtatta meg. A békeszerződés lehetőséget biztosított a Szovjetunió számára, hogy általa egyoldalúan meghatározott erejű és összetételű erőket mindaddig Magyarországon állomásoztathat, amíg Ausztriában megszálló csapatok vannak jelen. Ausztria 1955. május 15-én kinyilvánította függetlenségét, ezt követően a Szovjetunió kivonta csapatait az ország területéről. A szovjet és magyar államhatalmi szervek egészen 1956. október 23-ig nem szabályozták a

⁵². Csujkov Csujkov, V. I.: Az évszázad ütközete 1977, p. 358-364.

Magyarország területén állomásozó szovjet csapatok jogi státuszát. Az Ausztriából kivont szovjet csapatok egy részét Magyarországon helyezték el, így az 1955 szeptemberében, az országban felállított Különleges Hadtest célja a magyar csapatokkal együttműködve az osztrák határ lezárása és védelme volt. A Különleges Hadtest parancsnoka⁵³ 1956 júliusban parancsot kapott, hogy készítsen tervet a szovjet csapatoknak a „szocialista társadalmi rend fenntartása, védelme, adott esetben helyreállítása” érdekében történő bevetésére.⁵⁴

A terv lényege az volt, hogy a Hadtest egyik része – a 17. gépesített gárdahadosztály – lezárja az osztrák határt, biztosítva, hogy külső erők ne avatkozhatnak be a szovjetek által indított rendteremtő akciókba. Ezzel párhuzamosan a 2. gépesített gárdahadosztály erői bevonulnak Budapestre, ahol az előre kijelölt, fontosnak vélt objektumok védelmével támogatják az esetleges megmozdulások ellen fellépő Belső Karhatalom harcát. Ez a terv a *Hullám (Volna)* fedőnevet kapta. A társadalmi feszültségek október 23-ra tömeges megmozdulásokká alakultak, melynek következményeként készültségbe helyezték a szovjet csapatokat.

A támadás

Az október 23-án kirobbant tüntetésekből fegyveres felkelés alakult ki, melynek hatására – a magyar vezetés kérésére – bevetették a szovjet csapatokat,⁵⁵ melyek első egységei október 24-én hajnali órákban érkeztek Budapest területére.

A helyzet súlyosbodása, valamint az, hogy nem alakult ki a magyar rendőrséggel és katonai erőkkel a hatékony együttműködés – amelynek egyik oka a magyar hadsereg kritikus morálja, aminek köszönhetően a városba vezényelt magyar csapatok „szinte feloldódtak a tömegben”.⁵⁶ Ennek következményeként a szovjet hadvezetés módosította korábbi terveit.

⁵³ Pjotr Nyikolajevics Lascsenko altábornagy

⁵⁴ Györkei Jenő, Horváth Miklós: A szovjet katonai intervenció 1956, p. 9.

⁵⁵ Horváth Miklós : Hadseregek és Fegyverek p. 49.

⁵⁶ Budapesten október 24-én a Magyar Néphadsereg kötelékébe tartozó – mintegy 6500 fő – erőt három hullámban vetették be. Ezen erők nem voltak képesek a fegyveres harcok terjedésének megakadályozására, szinte feloldódtak a tömegben fegyverek átadásával esetlegesen átállásukkal segítettek vagy passzívan szemlélték az eseményeket – a rádió épületének elfoglalását, valamint a Budapest területére beérkező szovjet csapatok elleni harc megkezdését. Mindez – a Magyar Néphadsereg magatartása, valamint a rendőrség erőinek dezintegrálódása – egyértelművé tette a felső vezetés számára, hogy a felkelés leverésében a belső karhatalom erőin túl elsősorban a szovjet fegyveres erőkre támaszkodhatnak. lásd: Horváth Miklós: 1956 hadikronikája, 2003, p. 141-142.

Legfontosabb feladatként a fegyveres felkelőknek a védelemre kijelölt objektumokból történő kiverését, a város központjának birtokba vételét, valamint a fegyvert ragadó elemek lefegyverzését határozták meg. A szovjet csapatok tüzet csak az őket ért támadások esetén nyithattak. A városba érkező csapatok késlekedés nélkül felvették a harcot, és sikerült több, a fegyveres csoportok által birtokba vett objektumot visszafoglalniuk. A szovjet hadvezetés számára 24-én napközben világossá vált, hogy a helyzet igen súlyos: több fontosabb objektum a felkelők kezén maradt, a rendőrség dezintegrálódott, a magyar csapatok nem kaptak határozott parancsot harctevékenységek folytatására, valamint egyes egységek átálltak a felkelők oldalára. Lokalizálták továbbá az ellenállás főbb gócpontjait, melyek a XIII. kerületben és a IX. kerületben voltak, a felkelők létszámát kétezer főre tették. Ekkor a Budapesten bevetett mintegy 6000 katonával, 290 harckocsival, 120 páncélozott szállítójárművel, és a 156 löveggel rendelkező szovjet erők nem bizonyultak elegendőnek a felkelés elfojtására.⁵⁷

Ennek hatására további csapatokat vezényeltek a város területére.⁵⁸ Október 25-én újra kiújultak a harcok, A szovjet vezetés úgy látta, a felkelés leverésének előfeltétele, hogy felszámolják a Corvin-közben és annak környékén lévő ellenállási gócpontokat. Az ez ellen tervezett támadás október 28-án hajnalban indult meg, a felkelők erejének felmérésére bevetett három darab T-34-es, valamint T-54-es harckocsik jelentős részét a védők ki tudták löni, ennek hatására a támadást elhalasztották.⁵⁹ Október 29-én a városban már hozzávetőlegesen hét szovjet hadosztály hajtott végre különböző harc feladatokat. Az október 28. és november 4. közötti időszakot a szovjetek átcsoportosításokra és új friss erők bevetésére használták fel. Az új támadási terv kidolgozásánál már nem alapoztak a magyar erőkkel történő együttműködésre, a cél – a lehengető erőfölény által – a felkelés minél előbbi elfojtása volt. Ehhez sokkal jelentősebb erőket mozgósítottak. Az új hadművelet a „Forgószél” fedőnevet kapta.⁶⁰ Ebben a hadműveletben 17 szovjet hadosztály egységei

⁵⁷ Horváth Miklós : Hadseregek és Fegyverek p. 69.

⁵⁸ Október 25-én a fővárosba érkezett a Romániából Magyarországra rendelt 33. gépesített gárdahadosztályt, majd az esti órákban a Szovjetunióból beérkező 128. gárda-lövészadosztályt vetették harcba. lásd: Györkei Jenő, Horváth Miklós: A szovjet katonai intervenció 1956, p. 42.

⁵⁹ Györkei Jenő, Horváth Miklós: A szovjet katonai intervenció 1956, p. 71.

⁶⁰ A hadművelet céljával a szocialista társadalmi rend helyreállítását tűzték ki. A Különleges Hadtest feladata Budapest területén az ellenálló fegyveres erők szétverése és a rend biztosítása. A Magyar Néphadsereg azon erőit amelyek megkísérik az ellenállást a parancs szerint le kellett fegyverezni. A hadtest állományába Budapesten a 2. és a 33. gépesített, valamint a 128. lövész-gárdahadosztály tartozott. Ezenkívül a hadtestet

mintegy 60 ezer katonával kezdte meg a támadást november 4-én hajnali 4-kor. A Különleges Hadtest alárendeltségébe tartozó három hadosztály főerői hozzáláttak, hogy három irányból az előre kijelölt célobjektumokat elfoglalják. Leküzdvé a főváros külterületein tapasztalható ellenállást hajnali 5 órára betörték a fővárosba. Eközben a 38. összefegyvernemi és a 8. gépesített hadsereg erői megkezdték az ország megszállását.⁶¹

Az elszórt és elkeseredett ellenállás egészen november 11-ig folytatódott. Az ellenállás egyik gócpontjának számító, és a legsúlyosabb harcokat elszenvedő Corvin közt november 6-ra sikerült felszámolnia a szovjet erőknek.

Összegzés

Október 23. és 29. között hozzávetőlegesen pár ezer főre tehető a fegyvert ragadó felkelők létszáma, akik a fontosabb csomópontok, – ilyen volt többek között Pesten a Corvin köz, vagy a Kilián laktanya, Budán a Széna tér és környéke – és objektumok, tartásán túl a város majd minden pontján felbukkantak, és rajtaütésszerű támadásaikkal nagy veszteségeket okoztak a város utcáin ide-oda mozgó szovjet páncélosalakulatok között. Folyamatos akcióikkal továbbá zavarták a városban tevékenykedő szovjet és magyar alakulatok mozgását. Ezen csoportok spontán szerveződtek, tagjaik gyakran cserélődtek. A harcok második felében – elsősorban a Corvin köz térségében – jelentős ellenállási gócpont alakult ki, az itt harcoló forradalmárok létszáma elérte az 1000 főt, vezetőjük eleinte Iván Kovács László majd pedig Pongrátz Gergely volt. A felkelő csoportok élvezték a lakosság támogatását, ami elengedhetetlen volt tevékenységük folytatása szempontjából. Fegyvert laktanyákból, a szovjet és magyar csapatokon való rajtaütéssel, és más egyéb módon szereztek. A harcok során a felkelők igen nagy veszteséget okoztak a szovjet erőknek, több harckocsi, tüzérségi eszköz, – a Corvin mozit védő felkelők még tankelhárító ágyúval is rendelkeztek – és egyéb felszerelés is a felkelők kezére került.⁶² Az októberi harcok során a felkelők eredményesen tudták felvenni a harcot a szovjetekkel szemben, a gerilla harcászat fogásainak városi terepen

harckocsi-, tüzér- és légideszantegységekkel erősítették meg. Az osztrák határ védelmét, valamint az egyéb a főváros területén kívül lévő felkelő csoportok megsemmisítése a Kárpáti Katonai Körzetből érkezett 38. összefegyvernemi, és 8. gépesített hadseregekre, valamint a Különleges Hadtest állományába tartozó 17. gépesített hadosztályra hárult. lásd: Horváth Miklós : Hadseregek és Fegyverek p.123.

⁶¹ Horváth Miklós: 1956 hadikronikája, 2003, p. 415.

⁶² Horváth Miklós : Hadseregek és Fegyverek p. 93.

történő alkalmazásával. A november 4-i szovjet támadás ellen azonban már nem tudták eredményesen felvenni a harcot a szűkös készletekkel, kevés fegyverrel, és korlátozott létszámmal rendelkező különféle fegyveres csoportok.

Harcba vetésüket követően október 23. és 24. között a szovjet csapatok elkeseredett harcot folytattak a felkelőkkel szemben. Sokszor egymásnak ellentmondó parancsokat adtak ki, ötletszerűen rendelték egyik parancsnokság alól a másik alá az alakulatokat, melyeket ide-oda vezényeltek, továbbá a kommunikáció is nehézkesnek bizonyult. Tovább növelte a veszteségeket, hogy a szovjet hadvezetés gyalogsági támogatás nélkül vetette harcba harckocsijait, és a felülről nyitott páncélozott szállítójárműveit, ezzel kiszolgáltatva azokat a felkelők fő fegyverének számító, Molotov-koktéloknak, amiket a magasabb épületek ablakaiból dobáltak a felülről védtelen járművekre. Súlyos hiányosságnak bizonyult, hogy sem a magyar, sem a szovjet csapatok nem kaptak kiképzést tömegoszlatásra, nem rendelkeztek vízágyúkkal, gumibottal, könnygázzal és egyéb hasonló felszerelésekkel.⁶³

A *Hullám terv* kudarcainak okait az alábbiakban foglalhatjuk össze: a szovjetek a tervet a magyar katonaság és rendőri szervek együttműködésére alapozták, azonban ezen alakulatok dezintegrálódtak: nem lehetett bízni a magyar katonaságban, de sokszor még a szovjet csapatokban sem. Az ellenállás felszámolása sikertelen volt a Corvin közben, így a felkelők képesek voltak elszigetelt csoportokban tovább folytatni a harcot. Budapesten a harcok első felében hozzávetőlegesen 1 hadosztálynyi erőt, 6000 katonát vetettek be, mely a felkelés elfojtásához nem bizonyult elégségesnek.⁶⁴ A harcok ezen szakaszában a szovjet felső vezetés még hitt abban, hogy a magyarok rendezni tudják a helyzetet, amely súlyos tévedésnek bizonyult az események tükrében. A terv kapkodva készült el, melyhez a magyar terveket vették alapul, melynek számos gyenge pontja akadt, többek között ilyen volt az is, hogy a csapatok nem kezdeményezhettek hanem csak viszonyozhatták a tüzet. A Budapestre vezető utakat nem zárták le, így több kisebb csoport érkezett a városba mely tovább erősítette a felkelők helyzetét.

A *Forgószél* hadművelet levezénylésére Konyevet⁶⁵ kérték fel. Az elszenvedett veszteségek következményeként a szovjet hadvezetés felülvizsgálta korábbi terveit. A szovjet

⁶³ Molnár György: A Vörös Hadsereg magyarországi hadjárata 1956-ban, p. 57.

⁶⁴ Györkei Jenő, Horváth Miklós: A szovjet katonai intervenció 1956, p. 42.

⁶⁵ KONYEV, Ivan Sztjepanovics (1897–1973) A Szovjetunió marsallja. 1955–60 között a Varsói Szerződés egyesített fegyveres erői, 1961–62-ben a németországi szovjet erők főparancsnoka.

erőket átmenetileg kivonták Budapest belterületéről ⁶⁶ megállapították továbbá, hogy a harcok során bevetett BTR 152 páncélozott lövész szállító harcjármű alkalmatlan a városi terepen történő harc megvívására – mivel felül nyitott volt ezért sebezhetőnek bizonyult az emeleti ablakokból leadott lövésekkel, és a felkelők által használt Molotov-koktélokkal szemben. Megállapították, hogy a harckocsikat olyan mozgékony, és jól felszerelt könnyűgépjárművel kell megerősíteni, melyek önállóan is képesek városi terepen történő harctevékenységet folytatására. Erre a célra a légideszant egységek tűntek a legalkalmasabbnak.

Ezért áttértek a harcok első felében alkalmazott harckocsi és gépesített lövészezredek alkalmazásáról, a városi harcászat körülményei között jobban helytálló harckocsizó és légideszant egységekből álló harccsoportok alkalmazására. Ezen erők célja az előre kijelölt célobjektumok birtokba vétele, és biztosítása, majd ezt követően az elszigetelt felkelő csoportok támpontjainak szisztematikus felszámolása volt, esetenként már tűzérési támogatás igénybevételével. Ennek érdekében mozgósították a 31. a 7. és a 107. légideszant hadosztályokat. ⁶⁷ Az új hadművelet megtervezésénél már a bevett harceljárások szerint jártak el, kijelölték az alakulatok közötti sávhatárt, továbbá meghatározták a főcsapás irányát. Tanultak az előző terv hibáiból, nagyobb létszámú erőket – mintegy 60000 katonát – mozgósítottak, továbbá nem készítettek közös hadműveleti tervet a magyar csapatokkal, sőt lefegyverezték őket. A főbb határátkelőket és utakat lezárták, sikerült Budapestet elszigetelniük, meggátolva a felkelők a városból történő be- illetve kijárását. Ekkor már biztosítva volt a hadműveletekhez szükséges politikai akarat. Mindezek ellenére tovább tartott a hadművelet, mint várták – előzetesen három napra számítottak – de a harcok egészen november 11-ig elhúzódtak.

Összességében a forradalom leverésére a szovjetek jelentős katonai erőt vetettek be. Az eredeti elképzeléseket az események eskalációja felülírta, a harcok második felében a légideszant egységek harcba vetésével a szovjet katonai vezetés változtatott korábbi stratégiáján mely a katonai erő demonstratív felvonultatása volt. Ezen erők bevetése lehetővé tette a városi terepen hatékonyabban alkalmazható rohamcsoportok kialakítását, mely birtokában volt a megfelelő tüzérőnek és mobilitásnak ami elengedhetetlen a beépített területen folytatott harc sikeres megvívása érdekében. Ennek köszönhetően november 4-ét

⁶⁶ A Nagy-kormány kérésére október 31-én a szovjet csapatok kivonultak Budapestről

⁶⁷ Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: A légideszantcsapatok rendvédelmi-karhatalmi tevékenysége az 1956-os forradalomban, p. 88.

követően a szovjetek gyorsan és viszonylag kis veszteségek mellett képesek voltak felszámolni a felkelők gócpontjait és véget vetni a forradalomnak.

1.2 Hue 1968 (10. ábra)

Előzmények

Hue Thua Thien tartomány fővárosa, spirituális és kulturális központ, mely egyben Dél-Vietnám harmadik legnagyobb városa – a háború alatt a népessége elérte a 140 ezer főt.⁶⁸ A várost elkerülte a háborúk pusztítása a Tet offenzívát megelőző időkben. A Hue központjában található fellegrvár a vietnámi kultúra központja, ami az ősi császári palotából, a tökéletes béke palotájából és más történelmi épületekből áll. A fellegrvár falait, három oldalát várarak, míg a délit a Perfume folyó veszi körül, mely keresztülszeli a város szívét. A Hue-n keresztülfutó 1-es számú főút fontos utánpótlási útvonal volt a Da Nang városától egészen a demilitarizált zónáig húzódó területen állomásozó dél-vietnámi köztársasági hadsereg (VKH) és az amerikai erők számára. Hue továbbá az amerikai haditengerészet utánpótlási bázisául is szolgált. A logisztikai fontossága és a demilitarizált zónához való közelsége folytán kiemelkedő célponttá tették a vietkongok és az ÉVH számára. A városban – annak kiemelkedő szerepe ellenére – csak kevés védelmi létesítményt emeltek, védtelenné téve a várost az északiak támadása ellen. A várost teljesen felkészületlenül érte az ÉVH támadása.

1968. január 30-31-én a vietkongok⁶⁹ és az (ÉVH) számos támadást indított több tucat Dél-Vietnámban található város és falu ellen. Ez a hadjárat a Tet Offenzíva néven vonult be a történelembe, melynek célja a Dél-Vietnámi Köztársaság hadseregének (VKH) felbomlasztása, és a Saigoni kormány elleni lázadás kirobbanta volt. Hanoi⁷⁰ továbbá utasította csapatait, hogy indítsanak támadást a demilitarizált övezet mentén elhelyezkedő elszigetelt amerikai erők ellen, hogy fenntartsák a nyomást, mialatt a lázadás végigsöpör a városi területeken. A Tet offenzíva arra irányult, hogy megismételje a múltban a franciák

⁶⁸ Robertson, William J.: Block by Block: The Challenges of Urban Operations. 2003, p. 124.

⁶⁹ A legfontosabb ellenálló szervezet volt, amely a vietnami háború idején az Egyesült Államok által támogatott Vietnámi Köztársaság ellen harcolt.

⁷⁰ Észak-Vietnám fővárosa

ellen Diem Bien Phu-nál elért sikereket, ezáltal megsemmisítő politikai és katonai kudarcot idézve elő az amerikaiak és szövetségeseik körében. „A dél-vietnámi hadsereg összeomlása, és a déli városok nyílt lázadása megfelelő alkalmat teremtené a tárgyalások megkezdésére, ami az amerikaiak kivonulásához és Vietnám kommunisták általi egyesítéséhez vezetne” – gondolták az északiak.⁷¹

A támadás

1968. január 31-én a kora reggeli órákban az *ÉVH* kötelékébe tartozó 4. és 6. ezred, valamint a 810. zászlóalj, kiegészülve két utász-századdal észrevétlenül behatoltak Hue területére. Céljuk a Tay Loc repülőtér, a várost védő 1. dél-vietnámi hadosztálytörzsnek helyt adó fellegvár, valamint a Vietnámi Katonai Segítségnyújtás Parancsnokság (VKSP)⁷² – a folyó déli oldalán lévő – fogolytáborának az elfoglalása. Mire a várost védő erők parancsnoka rájött, mi történt, már csak kevés létesítmény maradt a szövetségeseik kezén. Az északiak előzőnlőtték a fellegvár épületét és reggel 8 órára kitűzték a vietkong zászlót az épület tornyába. Az északiak beásták magukat, felkészülve, hogy a fellegvár fallal körülvett erődítményét a védelmük központjává változtassák. Az északiak egyik utász-századának nem sikerült felrobbantania a Hue-tól délre található An Cuu hidat, ami lehetővé tette az amerikai erők számára, hogy az 1-es számú főutat használva a védők felmentésére siessenek. A tengerészgyalogság egységeinek sikerült elérniük a VKSP fogolytáborát január 31-én, és így meg tudták akadályozni, hogy az északiak lerohanják azt, továbbá több, a fellegvár irányába vezető megközelítési útvonalat is sikerült birtokba venniük. A saigoni csatával ellentétben – ahol az amerikai gépesített erőknek sikerült megakadályozniuk, hogy az ellenséges erősítés bejusson a városba – Hue-nál jóval több időbe telt a város sikeres elszigetelése. Ennek köszönhetően az északiaknak sikerült erősítést és utánpótlást juttatniuk a városban harcoló csapataik számára. Az északiak felkészültek a külső támadások visszaverésére, ennek ellenére az amerikaiak ki tudtak használni több, a városon belül kezükön maradt objektumot (többek között a *repteret*), és innen kiindulva sikeres ellentámadásokat tudtak intézni az ellenséges

⁷¹ Az vietnámi kommunisták az általános offenzíva és felkelés elvében hittek. Nézetük, miszerint egy „spontán” városi felkelés, amit egy teljes erejű offenzívával egészül ki – amihez a rendelkezésre álló összes katonai és diplomáciai erőforrást felhasználják – jelentős előrelépést jelent a kínai „népi háború” (*people's war*) doktrínáihoz képest. - Desch, Michael C.: *Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain*. 2001, p 75.

⁷² A Katonai Segítségnyújtás Parancsnoksága, Vietnam (Military Assistance Command, Vietnam) az Egyesült Államok Dél-Vietnamban tevékenykedő haderejének összhaderőnemi parancsnoksága volt a vietnámi háború során. A parancsnokság a Saigon (ma Ho Si Minh-város) melletti Tan Son Nhut légitámaszponton működött.

erők ellen. A város visszavétele a VKH erőkre hárult, azonban több napi intenzív utcai harc után – ami alatt a rossz idő meggátolta a légierő és a tüzérség bevetését – a tengerészgyalogság február 13-án megindította támadását a fellegvár ellen. Ezt követően heves, házról-házra zajló küzdelem után a tengerészgyalogság – a légierő, a tüzérség, és a haditengerészet rombolói támogatásával – sikeresen visszavette a város fölötti ellenőrzést február 23-án. A sikerért azonban igen nagy árat fizettek.⁷³

Összegzés

A csata világos tanulságul szolgál, hogy a városharc intenzitása eltérő jellegű. A rendfenntartáson, az alegységek egymással történő harcain keresztül a nagy intenzitású hagyományos küzdelemig minden előfordulhat egy városi terepen. Mindezt figyelembe kell venni a hadsereg kiképzése során. A nehézfegyverzet bevetése – gerillák által birtokba vett létesítmény esetén – hasznos lehet, ám a huei csata bebizonyította, hogy mindez politikailag kontraproduktívnek bizonyulhat.

A harcok során a tengerészgyalogság szembesült a városharc két alapvető jellegzetességével. Elsőként azzal, hogy a páncélozott járművek könnyű célpontot nyújtanak a nem megfelelő gyalogsági támogatás hiányában. Másodsorban a csapatok könnyen tudnak rejtve mozogni a városi terepen, lehetővé téve ezáltal a védők számára egy – már a támadó által elfoglalt – terület újbóli birtokba vételét, amennyiben azt nem elégséges erőkkel szálltak meg. Minderre számos példát szolgáltatott a tengerészgyalogság Hue-ban történő bevetésének első napjai. Gyorsan megtanulták, hogy egy épület összes szobáját ellenőrzés alá kell vonni annak érdekében, hogy meggátolják a vietnámi katonák újbóli visszatérését. Rájöttek, hogy a városokban a harc a szokásos „2 dimenzió” helyett „3 dimenzióban” zajlik.⁷⁴

Hue például szolgál arra nézve is, hogy egy várost minél gyorsabban el kell szigetelni a körülötte lévő vidéktől, annak érdekében, hogy a szimpatizánsok, és az utánpótlás, ne találjanak utat a városba – erősítve ezáltal az ellenség erejét. Ha ez sikerül, az ellenség gyorsan kifogy a munícióból, ellátmányból és az élőerőből, így szisztematikusan fel lehet számolni az ellenállás gócpontjait. Hue-ban az ÉVH egységeinek sikerült napokon keresztül

⁷³ Desch, Michael C.: *Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain*. 2001. p. 81-82.

⁷⁴ Goligowski, Steven P.: *Future Combat in Urban Terrain: Is FM 90-10 Still Relevant?* 1994, p. 13-14.

utánpótláshoz jutniuk, és ezt fel tudták használni védelmük kiépítése érdekében, viszont elkövették azt a hibát, hogy nem számolták fel az amerikai és a dél-vietnámi hadsereg ellenállási csomópontjait. Ezáltal elérhetővé tették a szövetségesek számára, hogy mind a városon kívülről, mind azon belülről egyszerre intézhessenek támadást erőik ellen.

A Hue-ban zajló harcok médiavisszhangja – annak ellenére, hogy csak egy volt a Tet offenzíva több száz különböző támadásai közül – nagy hatással volt mind az amerikai lakosságra, mind a politikai vezetésre. Ez volt az első alkalom, hogy az amerikaiak otthonról, az esti híradót nézve nyomon tudták követni a csata eseményeit. A vietnámi háború egyik legintenzívebb és legvéresebb csatáját egy hónapon keresztül, minden egyes nap közvetítették a televízióban. Annak ellenére, hogy Hue-ban az amerikaiak taktikai győzelmet arattak, az észak-vietnámiak mégis stratégiai sikert értek el azáltal, hogy csapást mértek az amerikai öntudatra, amely nem tudta feldolgozni a városi hadviseléssel járó hatalmas veszteségeket. Igaz ugyan, hogy minden katonai művelet veszteségekkel jár, azonban a kiterjedt, nagy intenzitású városi összecsapások esetében ennek aránya jóval nagyobb. A Hue-ban a harcban bevetett századok jelentős része több, mint 60%-os veszteséget szenvedett a hadműveletek első pár napja alatt.⁷⁵

A huei csata jelzi, hogy mennyire fontos az adott terület elszigetelése egy város ellen folytatott támadó hadművelet során. Hue körülfárása döntő kimenetellel járt a hadművelet során. Nem csak az ellenséges erők készleteinek és erősítésének megcsappanásához, majd megszűnéséhez vezetett, hanem szinte azonnali negatív hatással járt a várost védő észak-vietnámi csapatok moráljára, ezáltal megváltoztatva a harcok természetét. Miután az amerikai erők sikeresen elzárták a várost, az észak-vietnámi csapatok igyekezete arra irányult, hogy elkerüljék a megsemmisülést, és megkísérelték elhagyni a várost.⁷⁶

2. Városi hadviselés 1990-2000. között

2.1 Mogadishu 1993 (11. ábra)

Előzmények

Mogadishu Szomália fővárosa, és legnagyobb városa is egyben. Az Indiai-óceán partján fekszik, ennek révén évszázadokig fontos kikötőként is szolgált. A város rácsos szerkezetű,

⁷⁵ US Army Field Manual, 03-6, 5-3

⁷⁶ US Army Field Manual 3-06, 7-20.

mely megkönnyíti a tájékozódást. Mogadishu fejlődésére a XX. századi olasz gyarmatosítás igen nagy hatást gyakorolt. A város lakosainak száma 1,5 és 3 millió fő közé tehető.

Az 1993. október 3-4. között zajló csata a "Gothic Serpent" Hadművelet részét képezte, amit az amerikai fegyveres erők az UNOSOM II. (az ENSZ Szomáliai missziója ami 1993. és 1995. között zajlott) erőivel kiegészülve a szomáliai milicisták (akik Mohamed Farrah Aidid⁷⁷ önjelölt elnökhöz voltak hűségesek) ellen folytak. A mintegy 48 óráig tartó csata során 18 amerikai katona vesztette életét, és mintegy 77-en sebesültek meg. Ez a csata képezte a Súlyom Végveszélyben c. film alapját.

Az amerikai hadsereg által folytatott béketámogató műveletek Szomália területén 1992-től 1993-ig folytak. Ezek célja változó volt, a humanitárius segítségnyújtástól, a békefenntartó műveletekig terjedt. Ezek során többször is sor került fegyveres összecsapásokra, leginkább városi területeken, nagyszámú civil lakossággal kísérvé. E rövid összefoglaló az 1993. október 3-4. között zajló csata eseményeivel foglalkozik.

Az ENSZ szomáliai művelete (UNOSOM) egy nagyszabású nemzetközi segítségnyújtási akció volt, amely egy stabil környezet megteremtését célozta Szomália területén. Ezáltal kívánták megszüntetni azokat a súlyos gazdasági és politikai okokat, amik az országban lévő éhínség mögött álltak. Az Egyesült Államok gyors reagálású erőivel vett részt ezen műveletekben. A „remény helyreállítása” hadművelet (*Operation Restore Hope*) 1992. december 9-én vette kezdetét. Keretei között amerikai tengerészgyalogos és Navy Seals⁷⁸ egységek érkeztek a térségbe, őket követte az amerikai 10. hegyihadosztály. A legjelentősebb szomáliai hadúr, Mohammed Aidid célja volt megakadályozni a többi szomáliai „klán” ENSZ-el való kiegyezését, továbbá, hogy a legerősebb katonai erőt – az Egyesült Államokét – kivonulásra bírja. Ehhez gerilla taktikákat alkalmazott, melynek elemei közé tartozott: az alacsony szintű támadások indítása gyenge célpontok ellen, valamint a szövetséges erőkkel való nyílt konfrontáció elkerülése. Egy – 1993. június 5-én 24 pakisztáni katona ellen elkövetett – rajtaütés után az ENSZ biztonsági tanácsa elfogató parancsot adott ki – feltételezhetően az akció hátterében álló – Aidid ellen.⁷⁹

Aidid bujkálásra kényszerült, és a szomáliai nemzeti szövetség milicistái segítségével folytatta a támadásokat az ENSZ békefenntartók ellen. A milícia 1993. augusztus 8-án

⁷⁷Mohamed Farrah Aidid (1934- 1996): Szomáliai politikai vezető, hadúr.

⁷⁸ Az Egyesült Államok fő különleges műveleti ereje.

⁷⁹ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p.12.

rajtaütött egy amerikai konvojon, ami 4 amerikai katona életét követelte. Ezután Clinton elnök elrendelte 130 Delta-Kommandós, egy ranger század, és a hadsereg különleges légi szolgálat egységeinek Szomáliába történő áthelyezését.

A támadás

1993. október 3-án éjszaka amerikai egységek rajtaütést terveztek Aideed két hadnagyának feltételezett tartózkodási helyén, Mogadishu szívében. Az akció célja, hogy a célszemélyek elfogását követően egy 12 járműből álló konvojval elszállítsák őket a 3 kilométerre lévő bázisra.

Ami egyszerű túszejtő akciónak indult, hamar egy 48 órán át tartó összecsapássá alakult, amiben két Black Hawk⁸⁰ típusú helikopter lezuhant, továbbá 18 amerikai katona vesztette életét.

A célt 17 helikopterrel, 75 rangerrel, 40 Delta Force kommandóssal közelítették meg. A szárazföldön könnyűgyalogos egységek támogatták az akciót. A konvojt 50 kaliberes géppágyúkkal és automata gránát vetőkkel felszerelt HMMWV⁸¹-k alkották. A közvetlen légi támogatást Black Hawk helikopterek és AH-6⁸² típusú harci helikopterek alkották.

A szomáliaiak tudták, hogy amint a rangerek leereszkednek a köteleken, már nem lesznek képesek helikopterek segítségével elhagyni a területet, mivel az utcák túl keskenyek hozzá. Ezért a terület elhagyásához egy konvojra lesz szükségük, ezért útakadályokat emeltek a város több pontján.

Az akció eleinte a tervek szerint haladt, 24 szomáliait fogságba ejtettek, de a gondok a bázisra való visszatéréssel kezdődtek. A terv teljesen felborult, amikor az egyik Black Hawk-ot találat érte, és a földre zuhant, nem sokkal ezután egy másikat is eltaláltak, 1 mérfölddel távolabb. A sérült pilóták kimenekítésére nem volt elegendő erő a körzetben, ezért a konvoj

⁸⁰ Az UH-60 Black Hawk a Sikorsky Aircraft által fejlesztett és gyártott, egy fő és egy farokrotoros, két gázturbinával felszerelt, közepes teherbírású, többcélú szállítóhelikopter.

⁸¹ A HMMWV (High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle – magyarul nagy mozgékonyaságú többcélú kerekes jármű) az amerikai fegyveres erők 1980-as évek elején kiírt tenderpályázatának elnevezése volt. Az intenzív csapatpróbáknak alávetett, tendernyertes pályázat hadrendbe állításakor az M998 HMMWV katonai nevet kapta.

⁸² AH-6, más néven Little Bird harci helikopter az amerikai hadsereg különleges műveletekre használt helikoptere.

azt az utasítást kapta, hogy biztosítsa a 2. helikopter roncsait, és menekítsék ki az esetleges túlélőket. Azonban a konvojnak nem sikerült a helyszínre érnie, megszakították a mentő akciót, sikertelen kísérletet tettek a bázisra való visszatérésre, így a városban ragadtak.

A pilóták kimenekítésére küldött második konvoj is sikertelenül kísérelte meg elérni a lezuhant helikopter helyét. Végül egy – 4 pakisztáni harckocsiból, 28 malajziai páncélozott csapatszállítóból, és a 10. hegyi-hadosztály néhány alakulatából összeállított – egységnek sikerült átverekednie magát a barikádokon, és kimenekítenie a bekerített rangereket október 4-én.⁸³

Összegzés

A harcok alatt a kommandós egységek az utcai harcászatra vonatkozó bevett harceljárást alkalmazták: tűzzel való manőverezéssel az osztagok egymást fedezve próbálták meg előre törni a nehéz terepen. Időnként a gyalogság kiszállt a járművekből, hogy a konvoj számára biztosítsa az utca mindkét oldalát. A fő probléma az volt, hogy a konvoj folyton elakadt, kitéve ezáltal az út közepén lévő járműveket az ellenség koncentrált tüzének. A szómáliaiak előkészítették a harc számára a várost: a milícia – mely 1000-12000 közötti létszámú volt a harcok alatt – 18 védelmi szektort alakított ki városszerte. Minden szektornak volt kijelölt parancsnoka, akik rádióösszeköttetésben álltak egymással.

A szómáliaiak eredendően városi gerillák voltak. Eszközeik közé a lopakodás, álcázás, széttelepülés és a meglepetésszerű támadások tartoztak. A gerillák nagyobb fokú logisztikai támogatás nélkül működtek, kis egységekben mozogtak, és híján voltak a nehézfegyvereknek. A kedvelt támadási taktikájuk a csapdaállítás volt. Elkerülték a nyílt támadásokat; csak akkor éltek ezzel az eszközzel, ha egyértelmű előnyük volt. A csata során a szómáliaiak taktikája az volt, hogy a lezuhant helikopterek, illetve a feltételezett tűzharcok irányába mozogtak. A legtöbb szómáliai azonban nem volt tapasztalt harcos, így az általuk alkalmazott taktika meglehetősen primitív volt. Általában fegyvereseik meghúzódtak a kocsik és épületek tövében, majd innen előugorva tüzet zúdítottak az amerikaiak irányába. Az amerikaiak katonák bármilyen mozgása esetén minden irányból tüzet nyitottak, az ablakokból, kapualjakból, és az épületek sarkaiból.

⁸³ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 13-14.

Katonai szemszögből nézve a Mogadishuban zajlott csata taktikai vereség volt a somáliaiak számára. A szövetséges erők képesek voltak elérni a céljaikat, kiszabadítva bajba jutott társaikat. Mindez megmutatkozik a veszteségeken is: mintegy 500 somáliai veszteséget életét az összecsapásban, és további 1000 sebesült meg és került kórházba, míg az amerikaiak csupán 18 katonát vesztek és 73 sebesültet számláltak. Az amerikaiak stratégiai és politikai oldalról nézve viszont egyáltalán nem tekintették sikeresnek a műveletet, mivel annak következménye az amerikai erők Szomáliából történő kivonása lett.

Aideed stratégiai értelemben vett győzelme több okra vezethető vissza. A városi környezet gátolta az amerikaiak helyzetfelismerését és tűzerejét. A városi lakosság támogatása segítette elrejteni a felkelőket, és akadályozták a légierő bevetését. Az RPG-ik⁸⁴ segítségével képesek voltak lelőni a Black Hawk helikoptereket, ezáltal megnehezítették az amerikai erők akcióját, és így egy egyszerűnek tűnő túszejtő akciót egy 48 óráig tartó véres utcai harccá változtattak. Az amerikai erők megfelelő nehézfegyverzet híján nehézségekbe ütköztek az utakadályok leküzdése terén is. Végül a somáliaiak képesek voltak vállalni az áldozatokat, és folytatni a jelentős veszteségekkel járó támadásokat.⁸⁵

2.2 Groznij első ostroma 1994/95 (12. ábra)

Előzmények

Groznij Csecsenföld fővárosa, a külvárosi övezetet beleszámítva hozzávetőlegesen 90 km², lakosainak száma az 1990-es évek elején meghaladta a 400 ezer főt. A várost átszelő Sunzha folyó valamint a Groznijon áthaladó vasútvonal négy részre osztja a várost. Groznij igen nagy kiterjedésű, betonból készült 10-15 emelet magas épületekkel sűrűn beépített szabálytalan szerkezetű város, melyen keresztül hozzávetőlegesen 123 útvonal halad át, mely nagy mértékben megnehezítette a város körülzárását.

A Szovjetunió bukását követően Dzsohar Dudajev⁸⁶ 1991-ben kikiáltotta Csecsenföld függetlenségét. Dudajev 1993-ban megkísérelte erőszakkal átvenni a hatalmat, amire válaszul az oroszbarát csecsen fegyveres erők kormánycélpontokat támadtak. A következő év

⁸⁴ Az RPG-7 a Szovjetunióban az 1950-es évek végén kifejlesztett kézi páncéltörő gránátvető

⁸⁵ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 15.

⁸⁶ Dzsohar Dudajev csecsen elnök (1944. február – 1996. április 21.)

decemberében Borisz Jelcin kiadta a parancsot a katonai beavatkozásra. Az orosz erők hozzávetőlegesen 23 800 katonát, 80 harckocsit, 208 páncélozott csapatszállító járművet, valamint 182 tüzérségi löveget számláltak. Az oroszok egyszerre hatoltak be északi, nyugati, és keleti irányból annak érdekében, hogy minél hamarabb elszigeteljék, és támadást tudjanak intézni a csecsen főváros ellen. A csecsenek ezen erőkkel szemben csupán 35 harckocsit, 40 páncélozott csapatszállító járművet, 109 tüzérségi löveget, rakéta-sorozatvetőt, aknavetőt, és légvédelmi fegyvert, valamint 15 000 embert tudtak felvonultatni.⁸⁷

Grozni első ostromára az orosz hadsereg Csecsenföld ellen irányuló inváziójának első hónapjaiban került sor. Az oroszok terve a városban található fontosabb csomópontok elfoglalására irányult: az elnöki palotára, a vasútállomásra, a kormány, a rádió, és a televízió épületeire. A legfőbb célpont a vasútállomás volt, amely néhány tömb távolságra helyezkedett el az elnöki palotától. A város megszállására kijelölt orosz erők december 26-ra körbevették a várost, azonban dél felől komoly rések maradtak az ostromgyűrűn, és ez a csata későbbi alakulására komoly kihatással járt.

A támadás

Mielőtt még Grozni teljesen körülzárták volna, a nyugati irányból támadó 131. gépesített dandár erői betörték a városba december 31-én. A megfelelő összefegyvernemi taktikát figyelmen kívül hagyva, az orosz harckocsik megfelelő gyalogsági támogatás nélkül törtek be a város területére, lehetővé téve a csecsen felkelők számára, hogy csapdába csalják őket. A 131. gépesített dandár 120 járművéből csupán 18 menekült meg a megsemmisülés elől, hiszen gyalogsági támogatás nélkül az orosz harckocsik könnyű célpontot jelentettek a csecsenek által használt rpg-nek.⁸⁸ A január első napjait követő lesújtó veszteségek után, az oroszok módosították harceljárásukat – az orosz veszteségek 90%-a az első napokban keletkezett 1994. december 31. és 1995. január 2. között.⁸⁹ Ezt követően megteremtették az együttműködést a gyalogsági- és harckocsi alakulatok között: melyeket a felkelők által használt rpg-k hatótávján kívül, a gyalogság tűzzel való támogatására használták fel. Az oroszok visszahúzódtak a városközpontból, légicsapásokkal kísért tüzérségi támadásokat intéztek a város ellen. A speciális rohamcsapatok, az ejtőernyős alakulatok, a gépesített

⁸⁷ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 23-24.

⁸⁸ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 24.

⁸⁹ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 25.

gyalogság, valamint a tengerészgyalogság szisztematikusan, házról-házra dúló harcok árán vissza tudta szorítani a csecsen felkelőket.⁹⁰

A hadműveletek kis csoportokra bontott alegységek összecsapásainak sorozatává alakultak át, a városi környezet sajátos jellegénél fogva. A parancsnokok gyakran nem tudták elérni az alárendeltségükbe tartozó egységeket: abban az esetben, ha egy alakulat túl messzire nyomult előre, vagy húzódott vissza a csecsenek nyomban elvágták, körbevették, majd megtámadták.

Az oroszoknak sikerült január 10-re kialakítaniuk kettő, a városba vezető folyosót annak érdekében, hogy utánpótlást biztosítsanak a harcoló csapatok számára, és, hogy kimenekítsék a sebesülteket. A csecsenek keményen ellenálltak: legfontosabb ellenállási csomópontjukat a városközpontban hozták létre. Egy rövid – január 10-12. között fennálló – tűzszünetet kihasználva az oroszok friss erőket harcba vetve felújították támadásukat a városközpont ellen, erős tüzérségi támadást intézve. Az oroszoknak január 15-re sikerült elérniük, hogy a város legfőbb kijáratí útvonalaí elvágják, így többé-kevésbé sikerült a várost elszigetelniük a környezetétől. Az oroszok január 19-re elfoglalták az elnöki palotát. Ezt követően a város némely pontján a csecsen felkelők egy része tovább folytatta a kisebb orosz egységek ellen intézett rajtaütéseket. A módszerük a következő volt: nappal a tüzérségi támadás ellen a pincékben kerestek menedéket, majd éjszaka előbújtak és folytatták a harcot. Január 21-re az orosz nyugati és keleti csapásmérő csoportok egészen a városközpontig küzdöttek magukat, ezáltal ellenőrzésük alá vonva a város csaknem felét. Groznij végül február második felére lett teljesen megtisztítva a lázadóktól.⁹¹

Összegzés

A Groznijért folyt csata hetekig tartott, és jóval nagyobb horderejű volt, mint amit az amerikaiak egy évvel korábban Mogadishuban folytattak. Alapvető eltéréseket találhatunk a két ország civil lakosság irányába tanúsított magatartását illetően. Az orosz stratégia Csecsenföldön abból állt, hogy kizsarolják a lakosság együttműködését, ezáltal elvágva a felkelők utánpótlását. *„Ezt úgy érték el, hogy a városok és falvak ellen addig intéztek*

⁹⁰ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 26.

⁹¹ Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 26-27.

sorozatos légi és tüzérségi tűzcsapásokat, amíg azok külön tűzszünetet nem kötöttek az oroszokkal.”⁹²

Az ostrom első felében alkalmazott, rosszul kivitelezett támadások ellenére az oroszok a városharcok tekintetében jól kidolgozott katonai doktrínával rendelkeztek, amely gyökerei a második világháború nagy utcai harcaiig nyúlnak vissza. Az ütközet alatt a probléma abban állt, hogy a legtöbb aktív szolgálatot ellátó katonát nem képezték ki megfelelően a városharcok sajátosságaira. Az oroszoknak végül sikerült elszigetelniük a várost, majd ezt követően megvetni benne a lábukat, végül pedig szisztematikus házról-házra folytatott harcok árán megtisztítani. Ehhez közvetlen irányzású tüzérséget, rpg-eket, automata gránátvetőket, valamint gépfegyvereket vetettek be, hogy biztosítsák a kellő tüzerőt. Alkalmazták továbbá a füstbombákat, hogy fedezzék az épületek ellen intézett támadásokat, lyukakat robbantottak a falba, hogy az előrenyomuláshoz átjárókat biztosítsanak, végül pedig kis létszámú rohamcsapatokat vetettek be az épületek és szobák megtisztítására. A különleges alakulatok bizonyultak a leghatékonyabbnak ezekben az összecsapásokban.

Grozniy ostroma során az oroszok sok hibát vétettek, ez részben abból következik, hogy a hadműveleteket nem tervezték meg kellőképpen, s emiatt hasonló stratégiát követtek, mint Bakuban 1990-ben vagy Kabulban 1979-ben. Ennek lényege, hogy a harcokocsioszlopokkal gyors előretörést hajtanak végre a városközpont irányába, ezt követően elfoglalják a főbb adminisztratív épületeket, azt feltételezve, hogy így a komolyabb ellenállás megszűnik. Mindez ahhoz vezet, hogy a harcokocsikat megfelelő gyalogsági támogatás nélkül vetik harcba, ami hatalmas veszteségeket eredményez.

A másik hiányosság az elérni kívánt cél érdekében bevetett orosz erők elégtelen számában mutatható ki. A Csecsenföld elleni invázióban bevetett erők nagysága kezdetben nem haladta meg a 20000 főt, ami túl kevés volt a kijelölt célok eléréséhez. Ezen az sem segített, hogy az inváziót követő hetekben ez a szám 50000-re emelkedett. Az oroszoknak nem állt rendelkezésére megfelelő számú erő Grozniy sikeres elszigetelésére (Grozniy egy 400000 főt számláló nagyváros volt, amely csaknem 100 négyzetmérföldön terült el).⁹³ Ennek köszönhetően a csecsen felkelők a város hősiek védelmét követően vissza tudtak vonulni a hegyekbe, és képesek voltak tovább folytatni a harcot. A helyzetet tovább nehezítette, hogy az oroszok a város ostromának tervezésekor nem rendelkeztek megfelelő térképekkel, továbbá kevés orosz parancsnok fért hozzá műholdak, vagy a légi felderítés által készített képekhez.

⁹² Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 27.

⁹³ Desch, Michael C.: Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain. 2001, p. 60.

Végül pedig január alatt az oroszoknak nem sikerült teljesen körülfárniuk a várost, ezáltal a csecsenek fel tudták tölteni harcoló erőiket. Otthonaik védelmében fegyvert ragadó csecsen önkéntesek özlöltek a városba, hogy felvegyék a harcot a támadókkal szemben.⁹⁴

A csecsenek tisztában voltak vele, hogy az oroszok ellen nem képesek végleges győzelmet elérni, ezért céljuk minél nagyobb veszteség okozása volt, hogy letörjék az ellenség harci kedvét. A csecsenek „aszimmetrikus” stratégiát alkalmaztak, melynek lényege a nyílt terepen történő harcok kerülése volt, mivel ott nem lettek volna képesek felvenni a versenyt az oroszok – páncélosok, tüzérség, valamint légierő tekintetében megmutatkozó – nyomasztó fölényével. Ezért belekényszerítették az oroszokat a városi területen folytatott harcokba, ahol eredményesen fel tudták venni a versenyt az ellenséges erővel. A csecsenek Groznij után is követték ezen elgondolásaikat, és működési területüket előbb Argunba, majd Shaliba helyezték át. Dudajev a városokra olyan erődítményekként tekintett, ahol eredményesen meg tudja védeni országát.

A csecsenek a városon belül állandóan változtatták helyzetüket, mivel a megerősített támpontokra épülő, helyhez kötött védelem kitette volna őket az oroszok lehengető tüzerejének. Ezért előszeretettel alkalmaztak véletlenszerű rajtaütéseket, melyeket főként éjszaka hajtottak végre. Ehhez sikátorokat, csatornákat, pincéket, és lerombolt épületeket használtak fel, ezáltal képesek voltak átszúzni az orosz vonalakon. A csecsenek járműveik segítségével gyorsan tudták szállítani a fegyvereket, az ellátmányt, és az embereket a városon keresztül. A csecsen tüzérség kórházak és iskolák mellől leadott pár lövését követően gyorsan odébbállt, hogy elkerülje az orosz válaszcspást. A csecsen harcosok független csoportokban működtek, melyek jól alkalmazkodtak a városi környezet sajátosságaihoz, ám ennek megvoltak a hátrányai is. Fegyelem és központi irányítás nélkül ahhoz vezetett, hogy egyes csoportok, amint elkezdtek unatkozni, vagy lövéseket halottak egy másik irányból, elhagyták őrhelyeiket, ezáltal védtelenül hagyva fontos védelmi pontokat. A csecseneknek nem volt megfelelő jártasságuk a városi harcászat terén, de az alkalmazkodóképességüknek köszönhetően csupán pár napba telt míg egy képzetlen önkéntest professzionális városi gerillává képeztek ki. A harcok végére tökéletesítették lesvetési módszereiket, amellyel a harcok során érzékeny veszteségeket okoztak az orosz harckocsi egységek között.

A csecsenek 25 főből álló alegységeket hoztak létre, melyet további három mozgékony rajra osztottak. Három alegységből állt a 75 főt számláló harcászati egység melyek tüzérségi

⁹⁴ Desch, Michael C.: *Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain*. 2001, p. 61-63.

támogatására 82mm-es aknavetők szolgáltak. Az ilyen harcászati egységekkel sikeresen állítottak csapdát az orosz harckocsik számára. A csapda kialakítása után megvárták, amíg egy járművekből álló oszlop a fegyvereik ideális lőtávolságán belülre ér: ezt követően az oszlop első és utolsó tagját kilőve ideális kelepécét állítottak. Ezt követően már csak egyesével ki kellett löni a mozgásképtelenné vált ellenséges járműveket. Előszeretettel tettek továbbá rejtett bombákat a hullák, épületek, akadályok vagy bármi olyan tárgy alá, amit az oroszoknak el kellett mozdítaniuk a helyéről. Az oroszok ezen taktika ellensúlyozására a felvonulási útvonalak mentén elhelyezkedő épületekre erős tűzérzési csapást mértek. Az így keletkezett törmelék azonban ideális csapdaként szolgált.⁹⁵

Összességében elmondható, hogy a csecsenek eredményesen alkalmazkodtak a városi környezethez: hatékony lesvetési technikákat alkalmaztak, kihasználták az éjszaka folytatott rajtaütésekből származó előnyüket, valamint előnyöket megfelelően alkalmazták a tankvadász csapatokat.⁹⁶ Az oroszok a háború során egy olyan ellenséggel álltak szemben, amely teljesen más elvek szerint harcolt, módszereikhez csak lassan nagy áldozatok árán voltak csak képesek alkalmazkodni.

3. Következtetések

A fentebb ismertetett esettanulmányok, valamint a főbb politikai és katonai tendenciák azt vetítik előre, hogy a belátható jövőben a beépített területeken folytatott hadműveletek nem a sztálingrádi – vagy más, a második világháború alatt „hagyományosnak” tekinthető – csata bevett harcéljárési módszerei szerint fognak zajlani. A második világháború alatt a hadműveletek fő feladata egy város közvetlen elfoglalására irányult, egy szervezett hadsereg által, egy meghatározott ellenséges ország ellen.

Az 1970-es és 1980-as években kiadott amerikai katonai doktrínák egyre nagyobb mértékben koncentráltak a beépített területeken folytatott harcokra. Ezen doktrínák egy Európában a Varsói Szerződés erői ellen folytatott konvencionális háborúra történő

⁹⁵ Robertson, William J.: Block by Block: The Challenges of Urban Operations. 2003, p. 171-172.

⁹⁶ 10-15 emberből álló csoportokat szerveztek (akiket ha kellett tovább osztottak 3, illetve 4 fős csapatokra), akik amint meghallották, hogy orosz harckocsik közelednek, nyomban felrohantak egy magasabb emeletre és onnan tüzet nyitottak az rpg-7, illetve rpg-18 tankelhárító fegyvereikkel. Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 29.

felkészülés jegyében íródtak. Az *FM 90-10* ismertette, hogyan kell városi hadműveleteket folytatni a Szovjetunió ellen, Németország területén.⁹⁷A koncepció azonban soha sem lett élesben kipróbálva, és a városharc megközelítési módja nem tért el lényeges mértékben attól, amit a hadsereg már a második világbáru óta alkalmazott. A korábbi doktrínák városok elkerülésére vonatkozó figyelmeztetése ellenére mindkét fél fegyveres erőinek harcolnia kellett bennük, alkalmazkodva az ezen környezet által jelentett változatos kihívásokhoz.

A második világháború tanulságai által kialakított, és a katonai doktrínákban lefektetett megközelítés maradt az amerikai hadsereg városharcokra vonatkozóan bevett harceljárása a XX. század végéig. E megközelítés gyakorlatba való sikeres átültetésére utoljára a Koreai háború alatt, Szöul felszabadításakor került sor. A Vietnámi háború nem adott alkalmat az amerikai hadsereg számára, hogy tesztelje és finomítsa a városharca vonatkozó doktrínáit. A Vietnámi háború legnagyobb városi területen folyt összecsapására Hue-ban került sor. Hue egy kaotikus, taktikai csata volt, ami igazolta a helység harcra vonatkozó legtöbb történelmi tanulságot, anélkül, hogy bármilyen új fejleménnyel szolgált volna a nagy arányú városi ütközeteket tekintve.⁹⁸

A jövő városi harcai valószínűleg helyi fegyveres erők ellen fognak zajlani, beleértve a partizáncsapatokat (mint arra a Mogadishui csata rámutatott), mely élvezi a helybéli lakosság támogatását, és a legtöbbször nem lehet különválasztani a civileket a harcoló erőktől. Ezen akciók nehezen tekinthetők pusztán katonai természetűnek, számottevő és bonyolult politikai tényezők egyaránt kulcsszerepet játszanak bennük. Mindez nagyban korlátozza bármely, a városi harcászatot érintő katonai doktrína használhatóságát.⁹⁹ Mindez erősen megmutatkozott az amerikai hadsereg mogadishui, valamint az orosz hadsereg grozniji teljesítményén.

Az 1990-es évek kezdete óta a nagyobb hadműveletek tervezése során egyre nagyobb figyelmet fordítanak a városi környezetre. Míg az 1991-es sivatagi vihar hadművelet¹⁰⁰ során a manőverező harcászat volt a meghatározó, addig a városi harcászat kiemelkedő szerepet kapott a későbbi szomáliai, balkáni, majd a 2003-as iraki háborúk során. Mindez annak volt az eredménye, hogy a szerényebb képességekkel rendelkező országok felismerték a városi

⁹⁷ Mivel Németország területét tekintették ekkor egy a NATO és a Varsói Szerződés között kirobbanó háború fő hadszínterének.

⁹⁸ US Army Field Manual 3-06 Urban Operations. 2006, 1-6

⁹⁹ Desch, Michael C.: *Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain*. 2001, p. 57.

¹⁰⁰ A 2003-as iraki szabadság hadművelet tervezése során Bagdad kulcsfontosságú célpont volt.

terep nyújtotta előnyöket a náluk jelentősen erősebb amerikai vagy orosz erőkkel történő konfliktusok során. Ezt a jelenséget erősítették továbbá a világban zajló egyre gyorsuló urbanizációs tendenciák. Az egyre inkább növekvő számú, városi környezetben végrehajtott hadműveleteket ettől kezdve teljes értékű műveletekként határozták meg.¹⁰¹

Az is nyilvánvalóvá vált a parancsnokok számra, hogy a városi hadműveletek a hadviselés általános formájává váltak, és a bonyolult társadalmi kapcsolatrendszer mélyreható megértése elengedhetetlen a teljes siker érdekében.¹⁰² A jelenlegi doktrínák felismerik, hogy a városok szimbolikus és tényleges központjai egy adott országnak, ezt a helyzetet egy hadművelet során ki lehet aknázni, annak érdekében, hogy jelentős politikai következményekhez vezessenek. A városi hadviselést annak politikai vonzata miatt tekinthetjük Clausewitz híres mondásának – *„a háború a politika folytatása más eszközökkel”* – végső megnyilvánulási formájának.¹⁰³

¹⁰¹ US Army Field Manual 3-06 Urban Operations. 2006, 1-7.

¹⁰² US Army Field Manual 3-06 Urban Operations. 2006, 1-6.

¹⁰³ Desch, Michael C.: *Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain*. 2001, p. 76.

VI. A városi hadviselés fejlődése a XX. században az amerikai és szovjet katonai doktrínák tükrében

1. A XX. század második felében lévő általános tendenciák

A városokban vívott harc speciális harci körülményei – mely a városi környezet komplex jellegéből adódott – hatására indokoltta vált a katonai szervezet, a doktrínák, a felszerelés, valamint a kiképzés terén történő alkalmazkodás. E fejezet célja röviden áttekinteni, hogy a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erői hogyan tudtak adaptálódni a városi harcászati körülményeihez. A második világháború után – látva a globális urbanizációs tendenciákat – mind a szovjet, mind az amerikai hadsereg számára nyilvánvalóvá vált, hogy a jövőben felértékelődik a városok katonai alkalmazása. Mindkét fél a második világháború tanulságaira alapozva alakította ki harceljárásait.

Mind az amerikai, mind a szovjet katonai doktrínák első és egyben legfontosabb megállapítása, hogy a városi hadműveletek folytatása csak a legszükségesebb esetben ajánlott. Továbbá a hangsúlyt a települések elszigetelésére és elkerülésére helyezik, az idő és erőforrás igényes támadó műveletekkel szemben. Ennek ellenére kiemelik, hogy *„Ezen elvek – bár érvényesek – betartása egyre nehezebbé válik, ahogy a városi terjeszkedés átalakítja a harcteret.”*¹⁰⁴

Az 1960-as, 70-es évektől fogva egészen a 80-as évek közepéig a városi harcászati iránt kisebb volt az érdeklődés. A NATO ugyanis azzal számolt, hogy a szovjetek által indított támadó hadműveleteik során megpróbálják elkerülni a helység harcokat az ezekből származó lehetséges fennakadások miatt, továbbá úgy gondolták, hogy a települések védelme nagyszámú erőt kötne le. A várhatóan magas járulékos károk, és a lerombolt városokban történő katonai műveletek folytatása sem volt túl vonzó a nyugati hadseregek számára. A hatalmas kiterjedésű agglomerációs övezetek létrejötte mind a szovjeteket mind pedig a nyugati hatalmakat rádöbbenített arra, hogy nincs más választásuk, mint alkalmazkodni az ezekben történő harc jelentette új kihívásokhoz.

A professzionális katonai folyóiratok – legfőképp az Amerikában megjelenők – számottevő figyelmet szenteltek a városharc kérdéskörének. Ezek a folyóiratok – kiegészülve az amerikai hadsereg és tengerészgyalogság által kiadott harcászati szabályzatokkal – tükrözik a különböző katonai szervezetek kérdéshez való hozzáállását. Míg a legfrissebb a témában publikált írások a kiképzés kérdéskörével foglalkoznak, a doktrínák fejlődése

¹⁰⁴ US Army Field Manual 90-10 Military Operations on Urbanized Terrain 1979, p.1.

hasonlóan fontos. Tagadhatatlan, hogy egyre több harcra kerül sor beépített területen, az amerikai tengerészgyalogság elmúlt 250 bevetése közül 237-ben került sor városharcra,¹⁰⁵ de csak az 1993-ban Mogadishuban történtek ébresztették rá a nyugati hatalmakat a probléma behatóbb tanulmányozására. A Mogadishui sikertelen művelet sokként érte az amerikai közvéleményt mivel az ellenséget nem tekintették komoly fenyegetésnek. Az ezen eseményt követő 1994-1995-ös első Csecsen, háború során az oroszok pusztító, nagy áldozatokkal járó harcot folytattak Gorznij városában 1994. december 31.-1995. február 8. között. Ezen események egyértelművé tették a fegyveres erők számára a városok egyre inkább növekvő jelentőségét a fegyveres konfliktusok során valamint, hogy a jövőben többé már nem lehet figyelmen kívül hagyni az általuk jelentett kihívásokat.

2. A városharcra vonatkozó amerikai katonai doktrínák fejlődése 1945. után

Az elmúlt évtizedig az 1979-ben kiadott *FM 90-10* meghatározó jelentőségű volt az amerikai hadsereg helység harcra vonatkozó harcászati szabályzatai közül. Az *FM 90-10* a második világháború alatt alkalmazott harceljárásokra épít, amely nem alkalmas az olyan helyzetek kezelésére, amelyekben az infrastruktúra és a civil veszteségek minimalizálása a cél. A közvélemény és a politikai akarat nyomása döntően hozzájárult ahhoz, hogy ezen doktrína elavulttá váljon.

Az *FM 90-10* gyökerei az amerikaiak második világháborús tapasztalatain alapulnak, döntően az európai hadszíntéren történt harcokat figyelembe véve. E tapasztalatokat a háború után 1952-ben kiadott *FM 31-50*-ben¹⁰⁶ foglalták össze, ami érintette a beépített területeken folytatott harc lényeges kérdéseit, azonban a lehetséges ellenséget nem írta körül. A civil lakosság és a fegyveres erők közötti kapcsolatot nem tekintették a hadművelet szempontjából lényeges tényezőnek. Az ezt követő húsz évben ez maradt a hivatalos városharcra vonatkozó harcászati szabályzat. Az *FM 31-50* újabb verzióját 1964-ben adták ki, az elődje minden lényeges pontját tartalmazta, csak kevésbé részletesen. Teljesen kihagyta a városharcra történő kiképzés kérdéskörét, és nagyban csökkentette a hadtáp-, valamint harcbiztosítására vonatkozó részeket. Azonban tartalmazott némi újítást a nukleáris, biológiai, és vegyi

¹⁰⁵ Leagult, Roch, Dr.: *The Urban Battlefield and the Army: Changes and Doctrines*. 2000, p. 40.

¹⁰⁶ A megerősített területeken és városokban folytatott harc (*Combat in Fortified Areas and Towns*)

fegyverekre vonatkozóan – a korszakot ismerve ez nem igazán meglepő – valamint a beépített területen történő gerilla-ellenes műveletek folytatásával kapcsolatban.¹⁰⁷ Az ellenség pontos meghatározása továbbra sem történt meg. A kiadása után az amerikai hadsereg belekeveredett a vietnámi háborúba, ami garantálta a szabályzat hosszú élettartamát, egészen az 1979-ben kiadott *FM 90-10*-ig. Az új szabályzat kidolgozását már az amerikai hadsereg kiképzésért és doktrínáért felelős parancsnoksága (*TRADOC*) látta el, míg a korábbiakat az amerikai hadsereg gyalogsági iskolája (*US Army Infantry School*) adta ki. Bizonyos értelemben az újonnan kiadott szabályzat elmozdulást jelentett a múlttól. Mind a dokumentum mérete – ami 178 oldalt tesz ki, szemben a korábbiak 46 illetve 29 oldalnyi terjedelmével – mind pedig tartalmát tekintve. Mindez mutatja a hadsereg városharc irányába mutatott fokozottabb érdeklődését.¹⁰⁸

A Szovjetunió összeomlását követő időszakban az *FM 90-10* kezdett egyre inkább elavulttá válni, több kritika is érte: hogy többek között nem érinti az amerikai hadseregtől eltérő felépítésű, nem hagyományos, gerilla, illetve félkatonai erők ellen folytatott műveleteket.¹⁰⁹

A doktrínák tekintetében nagy előrelépést jelentett az 1993-ban kiadott *FM 90-10-1*.¹¹⁰ A járulékos károk csökkentésére irányuló növekvő igények kielégítésére előrelépések történtek a civileket és tulajdonaikat ért veszteségek csökkentése érdekében. A művelet-végrehajtás szabályok¹¹¹ városi területen történő alkalmazása területén is több kutatást végeztek, melyben nem csak a fegyverhasználat módszereire koncentráltak, hanem több figyelmet szenteltek a civilekkel történő interakciókra, ami magába foglalta az informátorok toborzását és felhasználását, valamint a nem harcoló civilek egyéb – a műveleteket támogató – tevékenységét. Az Egyesült Államok hadereje számára szükségszerű volt a doktrínák, a kiképzési módszerek, valamint a haditechnikai eszközeinek olyan irányú fejlesztése, hogy azok megfeleljenek a modern városharc által támasztott kihívásoknak. Ezen erőfeszítések

¹⁰⁷ Goligowski, Steven P.: *Future Combat in Urban Terrain: Is FM 90-10 Still Relevant?* 1994, p. 4.

¹⁰⁸ Goligowski, Steven P.: *Future Combat in Urban Terrain: Is FM 90-10 Still Relevant?* 1994, p. 3-5.

¹⁰⁹ Az *FM 90-10* még a hidegháború időszakában keletkezett, és a fő ellenség ekkor még a Varsói szerződés fegyveres erői voltak. Ezért a szabályzat ezen erők ellen folytatott konfliktusok esetére íródott. A Szovjetunió összeomlását követő időszakban az amerikai hadseregnek már más típusú haderők elleni harc folytatására kellett felkészülnie. Ezért is volt olyan jelentős az 1993-as Mogadishu-ban folyt ütközet.

¹¹⁰ *US Army Field Manual 90-10-1 An Infantryman's Guide To Combat In Built-up Areas*, 1993.

¹¹¹ Rules of Engagement (ROE) erről bővebben itt:

<http://www.usnwc.edu/getattachment/7b0d0f70-bb07-48f2-af0a-7474e92d0bb0/San-Remo-ROE-Handbook>

száma az 1990-es évek óta egyre inkább növekvő tendenciát mutat¹¹². Elég csak ha az amerikai tengerészgyalogság által – az 1993-as Mogadishui harcokat követően – a 90-es évek közepén folytatott „Városi Harcos”¹¹³ programra gondolunk. A városharcok irányába mutatott fokozott érdeklődést mutatja, hogy az amerikai hadsereg körülbelül kétszer annyi városharcra vonatkozó katonai doktrínát adott ki 1995-2002 között, mint az azt megelőző 1955-1995 közötti időszakban. (13-14. ábrák)

3. A szovjetek által alkalmazott harceljárások főbb jellemzői

A második világháborút követően a szovjetek városharcra vonatkozó érdeklődése nem szűnt meg, sőt a háború után több kisebb intenzitású városi hadműveletet folytattak. Ennek eredményeképp a szovjetek városharc tekintetében kiadott doktrínái részletesen körüljárták a beépített területeken folytatott harc problémakörét. Érdeklődésük középpontjába Nyugat-Európa állt, mivel ezt tekintették egy, a NATO erők ellen folytatott konfliktus lehetséges színterének.¹¹⁴

A hidegháború alatt érvényben lévő szovjet katonai doktrínát vizsgálva megállapítható, hogy a városharc tekintetében nem megy élesen szembe a NATO erők által használt doktrínával. A szovjet doktrína is kiemeli a városi területek hadműveletek során való lehetőségek szerinti elkerülését kiemelve, hogy csak a legvégső esetben fogjanak hozzá egy beépített terület ostromához. A harcászati kézikönyveik kimondják, hogy a teleüléseken keresztül folytatott harc jelentősen lassítja az előrehaladás ütemét, valamint számottevő fölényt követel élőerőben, anyagban, és felszerelésben egyaránt.¹¹⁵

Rámutat arra viszont, hogy a városi területen folytatott támadás győzelemhez vezethet, mivel a védők túlságosan le vannak terhelve a nem harcolók igényeinek kielégítésével. Ez egy

¹¹² Habár nehézségek adódtak a kiképzésre használt városi gyakorlóterek nem kellően heterogén mivolta és elégtelen nagysága miatt. Pedig ezek elengedhetetlenek az egységek és a parancsnokok számára, hogy megfelelően el tudják sajátítani a városharc jelentette kihívásokat.

¹¹³ Ennek a programnak a leglényegesebb megállapítása, hogy a globális urbanizációs és demográfiai folyamatok révén a városok válnak a jövő konfliktusainak legvalószínűbb harcterévé, így az ilyen jellegű hadműveleteket a továbbiakban már nem lehet mellőzni. A tengerészgyalogság városharcra vonatkozó doktrínáját 1998-ban a program tapasztalatait felhasználva átdolgozták. A programról bővebben itt <http://www.defense.gov/specials/urbanwarrior/>

¹¹⁴ Meehan III, John F., Major: Urban combat: The soviet view. 1974, p. 42.

¹¹⁵ Donnelly, C. N.: Soviet Techniques for Combat in Builtup Areas. 1977, p. 37.

határozott eltérésnek számított az ezen időszakban nyugaton érvényben lévő doktrínához képest, melyek a védők a támadóval szemben élvezett előnyét hangsúlyozták a beépített területeken folytatott harcok során.

Elképzelhető, hogy a szovjetek leningrádi, sztálingrádi szenvedéseit és nehézségeit elhalványította a háború második felében elért győzelmek emléke. Stratégiai szemszögből nézve a Varsói szerződés fegyveres erői nagyszámú páncélos és gépesített magasabbegység harcbevételének elvére építették fel a NATO erők elleni támadási tervüket, ezáltal törekedtek a beépített területek elkerülésére. Amennyiben a városok elkerülése lehetetlen volt, a meglepetésszerű támadás indítását tartották célszerűnek, még mielőtt az ellenség kiépíthetné a védelmet. Amennyiben ez a támadás nem jár sikerrel, a rendelkezésre álló erők kisebbik részével körbezárják a várost, mialatt az első lépcsőbe tartozó erők zöme tovább folytatja az előrenyomulást. Az előzőleg elszigetelésre került város ellen intézett támadás a második lépcsőbe tartozó erőkre hárul. Ez is alapvető eltérésnek számít az amerikai harceljárásokkal szemben, mivel azok az elszigetelés után a város ellen késlekedés nélkül intézett támadásra helyezték a hangsúlyt.¹¹⁶

4. Eltérések az amerikai és szovjet harceljárások között

Az amerikaiak és a szovjetek városharchoz történő hozzáállása több közös vonással rendelkezik, mint eltéréssel. Ezt eredményezheti az is, hogy mind a két fél eredendően a második világháború tapasztalatait használta fel, továbbá, hogy egy Nyugat-Európa területén egymás ellen a hagyományos hadviselés szabályai szerint folytatott háborúval számoltak. A legfontosabb eltérések a következőkben foglalhatóak össze:

- A szovjetek nagyobb hangsúlyt fektettek a nukleáris fegyverek városokban történő bevetésére
- A szovjetek kevesebb figyelmet fordítottak a mesterlövészek városokban történő alkalmazására.
- A szovjetek nagyobb hangsúlyt fektettek a páncélosok és tüzérség alkalmazására a városban kiépített védelem leküzdését illetően.
- A szovjetek kevesebb figyelmet fordítottak egy megkerült város szárnyakra gyakorolt hatásaira.

¹¹⁶ US Army Field Manual 100-2-2 The Soviet Army : Specialized Warfare and Rear Area. 1984, 10-1

- A szovjetek a város harcnak nagyobb történelmi jelentőséget tulajdonítottak, ami összefüggésben állt a szovjet hadsereg Sztálingrádban, Berlinben, vagy Leningrádban elért győzelmeihez. Míg a szovjetek város harcra vonatkozó tapasztalatai igen drámaiak, addig a háború után csak korlátozott hadműveleteket folytattak Berlinben (1953), Budapesten (1956), és Prágában (1968), mialatt az Egyesült Államok több jelentősebb helység harcban vett részt.
- A szovjetek nagyobb hangsúlyt fektetnek a kémiai lőszer alkalmazása területén.¹¹⁷

¹¹⁷ Scharfen, John C.: Soviet Tactical Doctrine For Urban Warfare. 1975, p. 6-7.

VII. Összefoglalás

A városi harcászat a hadviselés nem kívánatos formája. A katonák, akik már harcoltak városi környezetben, továbbá azok is, akik még csak készülnek rá, egyetértenek abban, hogy ez egy olyan környezet, amit jobb elkerülni. Ez egy kíméletlen és erőforrás igényes harc, ami felemészti mind a harcoló felek, mind pedig a civil lakosság életét egyaránt. A történelem bebizonyította, hogy az ilyen harc általi pusztítás mértéke összehasonlíthatatlanul felülmúlja a nyílt terepen vívott manőverező harcászat által tapasztalható szintet.

Az Egyesült Államok fegyveres erői a XX. Század folyamán több ízben megtapasztalták a városharc borzalmait olyan távol eső helyeken, mint Palermo, Aachen, Manila, Hue, Bejrút, Panama city, Mogadishu.¹¹⁸ (15. ábra) Ez a rövid felsorolás természetesen nem átfogó, azonban azt mindenképp bizonyítja, hogy az amerikai hadsereg vonakodva bár, de több korlátozott - és teljes körű városi harcban vett részt, és a jövőben is tovább folytatja az ilyen esetekre való felkészülést és tervezést. Valójában az 1997-ben kiadott „*Joint Strategy Review*”¹¹⁹ azt állítja, hogy 2010-re a városi területek további terjeszkedése – különösen a fejlődő országokban – megnöveli a városi konfliktusok kialakulásának valószínűségét. Ennek hatására az amerikai fegyveres erőknek várhatóan az eddigiéknél gyakrabban kell városi területeken katonai hadműveletet folytatnia.¹²⁰

A városi ütközetek növekvő számának politikai vonatkozása is van. A Szovjetunió összeomlása alapvető változásokkal járt, átalakítva a nemzetközi katonai viszonyokat. Amerika legnagyobb politikai és katonai riválisa összeomlott, s ennek súlyos következményei hamar éreztették hatásukat. A világ számos pontján politikailag labilis régiók alakultak ki, – beleértve a volt Szovjetunió területén létrejövő új államokat, a Balkánt stb. – melyek a kirobbanó konfliktusok melegágyaivá váltak. A hidegháború alatt általánosan elfogadott nézet volt, hogy csak a Szovjetunió képes legyőzni az amerikai hadsereget, ezért a katonai doktrínák a másik szuperhatalom elleni háborúk jegyében íródtak. Ezért az amerikaiak hosszabb ideig nem fordítottak túl sok figyelmet a városharc problémakörére, mivel az ellenfélnek számító Szovjetunió is a beépített területek elkerülését, és a nyílt terepen

¹¹⁸ Lásd: összefoglaló táblázat

¹¹⁹ Az egyesített stratégiai szemle (Joint Strategy Review) az egyesített stratégiai tervező rendszer (Joint Strategic Planning System) középpontjában áll. A szemle segítséget nyújt az egyesített törzs számára a stratégia, a műveleti tervezés, és a helyzetértékelés integrálásában. A szemle rövid (0-2 év), közép (2-10 év) és hosszútávú (10-20 év) periódusokat fed le.

¹²⁰ Saffold, Timothy L., Major (USAF): The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective. 1998, p. 1.

gépesített erők által folytatott mozgó háborút részesítette előnyben. A 90-es évektől fogva az amerikaiak által a világban folytatott katonai missziói sokkal változatosabbá váltak, magukba foglalva a humanitárius, a békefenntartó, és béketeremtő műveleteket, ami növelte a városok szerepét.¹²¹ Egy másik politikai okozat is hozzájárult a városharc felértékelődéséhez: a Szovjetunió és Kína által a hidegháború idején a különböző nemzeti felszabadító mozgalmak számára nyújtott katonai, gazdasági, politikai támogatás visszaesése és megszűnése. Ezen mozgalmakra mind felszerelésben és kiképzésben egyaránt a nyílt terepen vívott harc szovjet és kínai katonai doktrínái hatottak, mivel ők végezték ezen erők felkészítését. Mivel a Szovjetunió összeomlott és Kína ezen mozgalmak irányába történő támogatási hajlandósága is csökkent, azt eredményezte, hogy azon országok melyek keresik a konfliktus lehetőségét Amerikával más módszerek után kell nyúljanak. Ez a folyamat is nagy mértékben hozzájárult a beépített területek háborúban történő felértékelődéséhez.

A modern városokban megtalálható széles körutak és autópályák, továbbá a kisebb épület sűrűség lehetővé teszi a manőverezést. Az épületek többsége ma már újrahasznosított anyagok felhasználásával épül, elpusztításukkal nem képződik annyi törmelék, mint a korábban épült masszív kőépületekből. A fegyverrendszerek is nagy változásokon mentek keresztül a második világháború óta eltelt időben, több olyan újítás is született, amelyek hatására a városi harc kilátásai kevésbé rémisztőek.¹²²

A történelmi példákból kiindulva látható, hogy egy állásvédelemre berendezkedett statikus ellenséges erőt könnyűszerrel meg lehet kerülni, vagy a tűzérség bevetésével el lehet pusztítani, de egy támpontokra és kis létszámú mozgékony rohamcsapatokra épülő védelem eredményesen tudja felvenni a harcot a támadókkal szemben.¹²³

¹²¹ Az 1997-ben kiadott egyesített stratégiai szemle kijelenti, hogy a fegyveres erőknek készen kell állniuk humanitárius, civileknek történő segítségnyújtási, valamint rendvédelmi okokból városi környezetben történő harci tevékenység folytatására. Megállapítja továbbá, hogy a városi területen minden jelentősebb katonai tevékenység hatalmas követelményeket támaszt az összes haderőnem irányába. Annak ellenére, hogy a legtöbb haditechnikai újítás nagy előnyökkel szolgál a városi hadműveletekben, az efféle területek feletti ellenőrzés fenntartása által támasztott hatalmas emberigény sohasem lehet elég jó.

¹²² Dewar, Michael: *War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji*. 1992, p. 9.

¹²³ A sztálingrádi csata idején az aktív védelem különösen nagy hangsúlyt kapott a szovjetek harceljárásában, ennek köszönhetően képesek voltak feltartóztatni a németeket. A szovjetek a harc előrehaladtával az elszigetelt, különálló támpontok alkalmazása felől egyre inkább elmozdultak. Több támpontot árkokkal és kommunikációs hálózattal összekötött, egységes tűzrendszerrel és irányítással működő védelmi csomópontokká szerveztek. Az ellenség minden beékelődését ellenlökésekkel számolták fel, amelyet váratlanul mértek az ellenség szárnyaira vagy hátába. Ezeket az akciókat kis rohamcsoporthoz alkalmazásával hajtották végre, melyeket a támadás célpontjától, a rendelkezésre álló erőktől és eszközöktől függően alakítottak ki. In: Csujkov, V. I.: *Az évszázad ütközete*, p. 168.

Mindezen körülmények és a globális urbanizáció folyamatos gyorsulása véleményem szerint azt eredményezik, hogy a hadseregek számára elengedhetetlen megfelelő válaszokat adni a városharc jelentette állandóan változó kihívásokra.

Irodalomjegyzék

Könyvek:

Ashworth, Gregor: War and the City. Routledge, 1991.

Beevor, A.: Sztálingrád. A keleti front fordulópontja 1942-1943. Aquilla Könyvkiadó, 2000..

Blennemann, Dirk; Desch, John; Taylor, Blaine: Hitler hadserege: a német haderők fejlődése és szervezete, 1933-1945. Debrecen, Hajja & fiai kiadó, 2001.

Csujkov, V. I.: A harmadik birodalom bukása. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1975.

Csujkov, V. I.: Az évszázad ütközete. Zrínyi Katonai Kiadó, Kossuth Könyvkiadó, Buapest, 1977.

Desch, Michael C.: Soldiers in Cities Military Operations on Urban Terrain. Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2001.

Dewar, Michael: War in the Streets: The Story of Urban Combat from Calais to Khafji. David & Charles UK, 1992.

Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. Rand Publishing, 2000.

Glenn, Russell W.: Combat In Hell: A Consideration of Constrained Urban Warfare. Rand Publishing, December 23, 1996.

Goligowski, Steven P.: Future Combat in Urban Terrain: Is FM 90-10 Still Relevant? School of Advanced Military Studies, U.S. Army Command and General Staff College, 1994.

Goligowski, Steven P.: Operational Art and Military Operations On Urbanized Terrain. School of Advanced Military Studeis, U.S. Army Command and General Staff College, 1995.

Györkei Jenő, Horváth Miklós: A szovjet katonai intervenció 1956. H & T Kiadó, Budapest, 2001.

Horváth Árpád, Kováts Zoltán: A haditechnika évezredei. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1977.

Horváth Miklós: 1956 hadikrónikája. Akadémia Kiadó, Budapest, 2003.

Horváth Miklós, Kovács Vilmos: Hadsereg és Fegyverek 1956. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2011.

Nagy Ildikó (szerk.) : Katonai alapismeretek. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010.

Keegan, John: A History of Warfare. Hutchinson, London, 1993.

O'Sullivan, Patrick Michael and Miller, Jesse: The Geography of Warfare. Palgrave Macmillan, 1983. 1983

Porter David : Order of battle: The red army in the world war II. Amber Books Ltd, 2009.

Robertson, William J.: Block by Block: The Challenges of Urban Operations. U.S. Army Command and General Staff College Press. Leavenworth, Kansas. 2003.

Robin, Cross: A sas bukása: A Harmadik Birodalom utolsó napjai. Alexandra Kiadó, Pécs, 1996.

Saffold, Timothy L., Major (USAF): The Role of Airpower in Urban Warfare: An Airman's Perspective. Air Command and Staff College, Air University, 1998.

Scharfen, John C.: Soviet Tactical Doctrine For Urban Warfare. Stanford Research Institute. Menlo Park, California, December 1975.

Spiller, Roger J. : Sharp Cornes: Urban Operations At Century's End. Fort Leavenworth, Kansas U.S. Army Command and General Staff College Press 200.

Szakolczai Attila: Az 1956-os forradalom története. Sulinet digitális óra, 1998. digitális óra,

Szun-ce: A háború Művészete. Cartaphilus Kiadó, 2006.

Worley, D. Robert; Wahlman, Alec; Gleeson, Denis J. Jr.: Military Operations in Urban Terrain: A Survey of Journal Articles. Institute for Defense Analyses, 2000.

Folyóiratcikkek:

Briggs, B. Bruce: Suburban Warfare. Military Review, June 1974., p. 3-11.

Donelly, C. N.: Soviet Techniques for Combat in Builtup Areas. Military Review. November 1977. p. 39-49.

Groves Jr., John R. Brigadier General: Operations in Urban Environments. Military Review. July/August 1998. p. 31-41.

Leagult, Roch, Dr.: The Urban Battlefield and the Army: Changes and Doctrines. Canadian Military Journal, Autumn 2000., p. 39-44.

Lind, William S.: The Changing Face of Warfare Into the Fourth Generation. Military Review. October 1989., p. 2-12.

Meehan III, John F., Major: Urban combat: The soviet view. Military Review, September 1974., p. 41-48.

Molnár György: A Vörös Hadsereg magyarországi hadjárata 1956-ban. in: Beszélő folyóirat, 1997/11, p. 54-59.

Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: A légideszantcsapatok rendvédelmi-karhatalmi tevékenysége az 1956-os forradalomban. Hadtudomány folyóirat, március 2007. p 74-84.

Vautravers, Alexandre: Military Operations in Urban Areas. International Review of the Red Cross. Volume 92, Number 878 June 2010., p. 437-452.

Harcászati Szabályzatok:

US Army Field Manual 90-10 Military Operations on Urbanized Terrain (MOUT), Headquarters Department of Army Washington, DC, 15 August 1979

US Army Field Manual 100-2-2 The Soviet Army : Specialized Warfare and Rear Area Support. Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 16 July 1984

US Army Field Manual 90-10-1 An Infantryman's Guide To Combat In Built-up Areas. Headquarters Department of Army Washington, DC, 12 May 1993

US Army Field Manual 3-06 Urban Operations. Headquarters Department of Army Washington, Dc, 26 October 2006

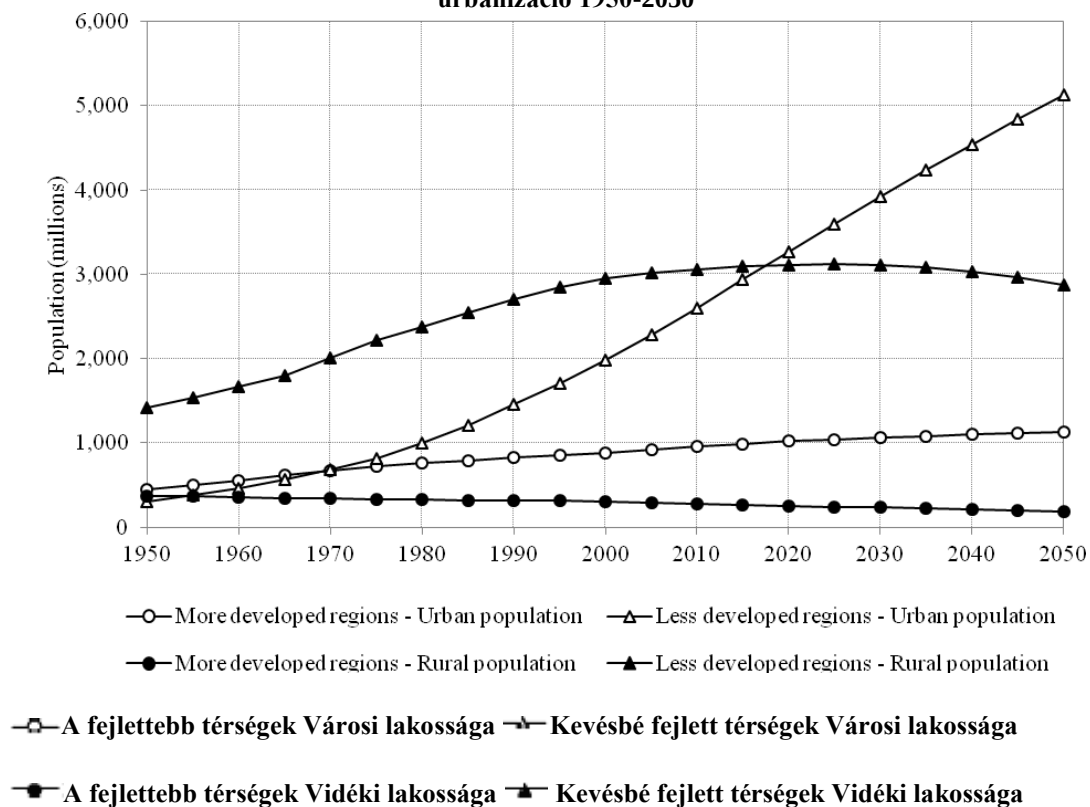
Egyéb Források:

Szûcs Endre: Helységgharc a XXI. században. in:

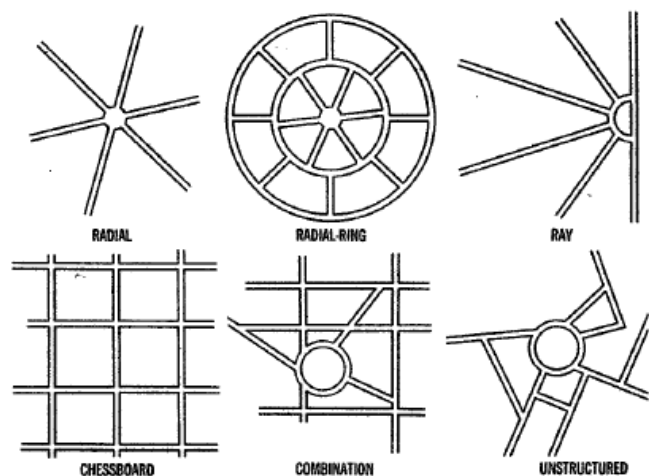
<http://www.zmne.hu/tanszekek/ehc/konferencia/april2001/szucs.html>, 2012. 12. 10. 13:00

Függelék

1. ábra
urbanizáció 1950-2050

2. ábra
Utca-hálózat típusok
SIX BASIC STREET PATTERNS

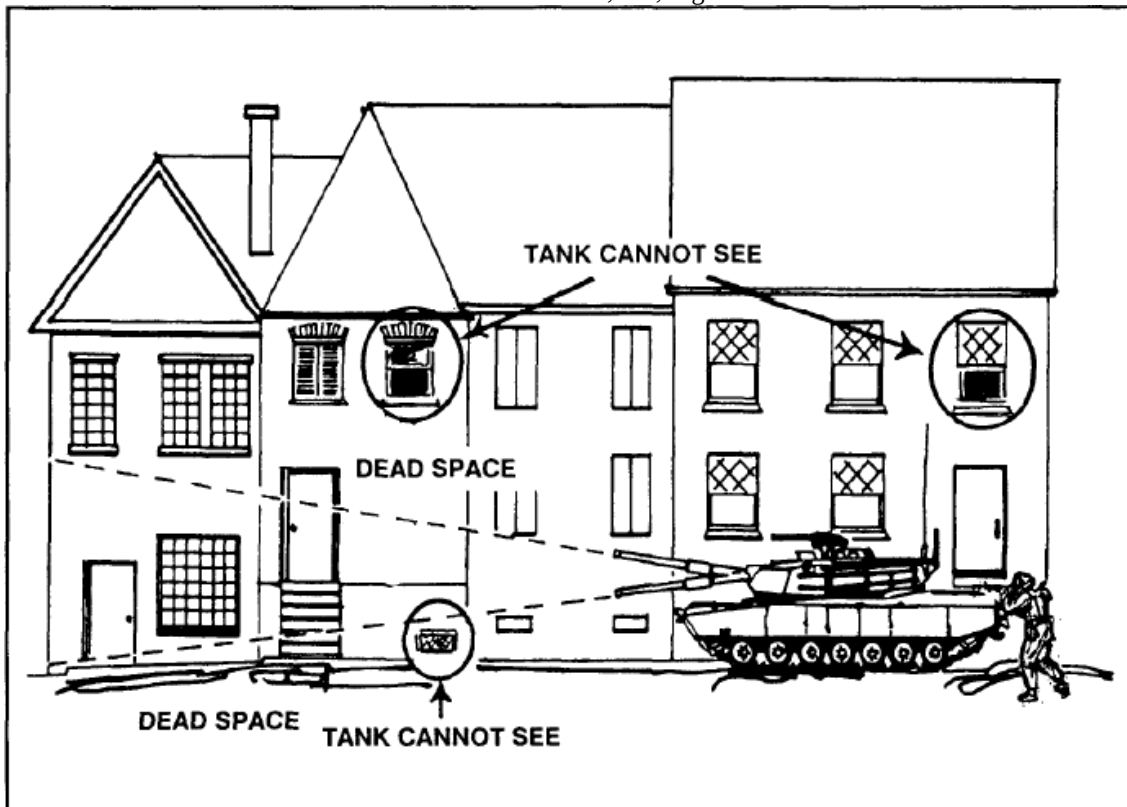
A szovjet doktrínákban Közép-Európára vonatkozó 6 különböző utcahálózat típus.
 Forrás: Urban Combat the Soviet View, p.43.

3. ábra
Tipikus városkép

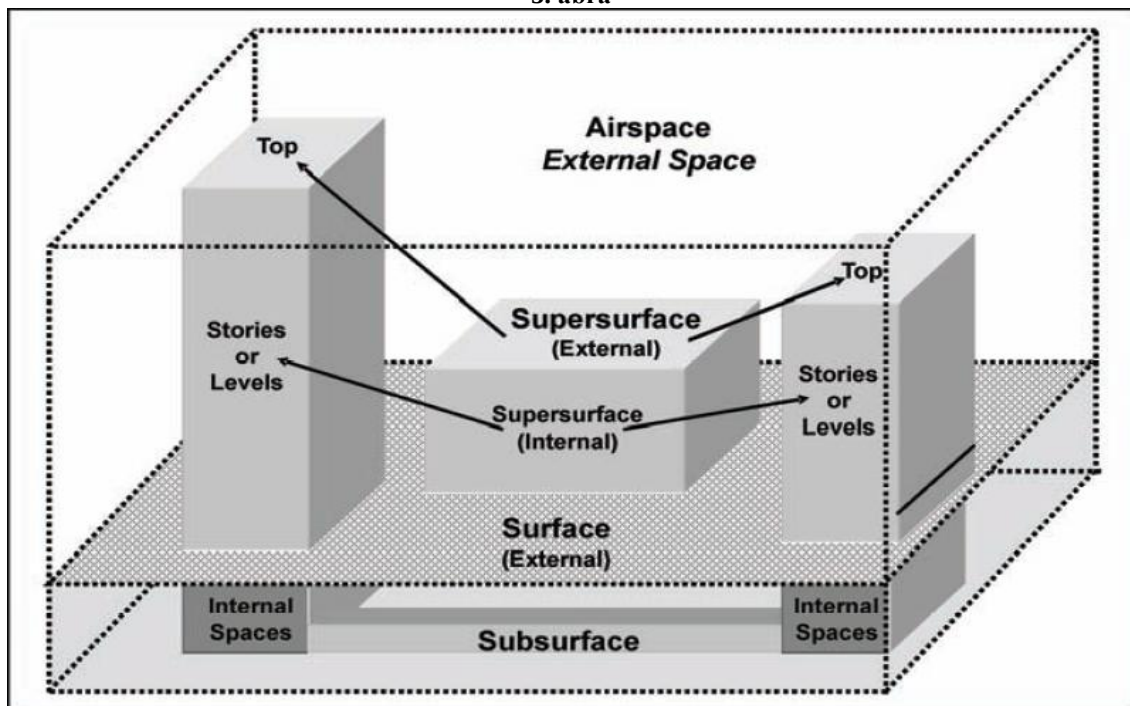
Forrás: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/3-06-11/ch2.htm#sec1>,
 (saját szerkesztés)

4. ábra
háromdimenziós városi harc tér
Forrás: FM 3-06, 2-4, Figure 2-2.

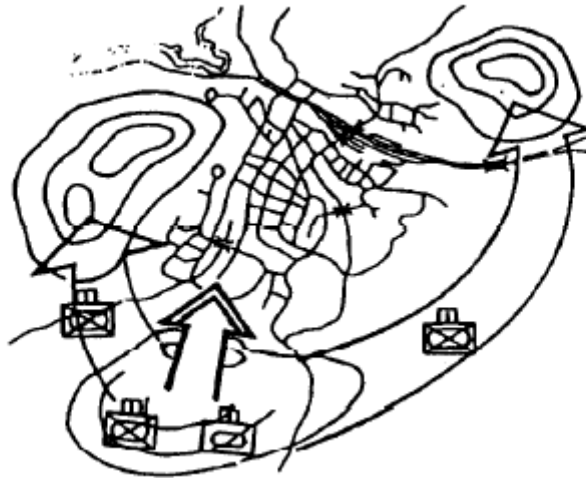
Egy harckocsi holttere látható, hogy a pincék és az emeleti ablakok a látótérén kívülre esnek
Forrás: FM 90-10-1, 3-15

5. ábra

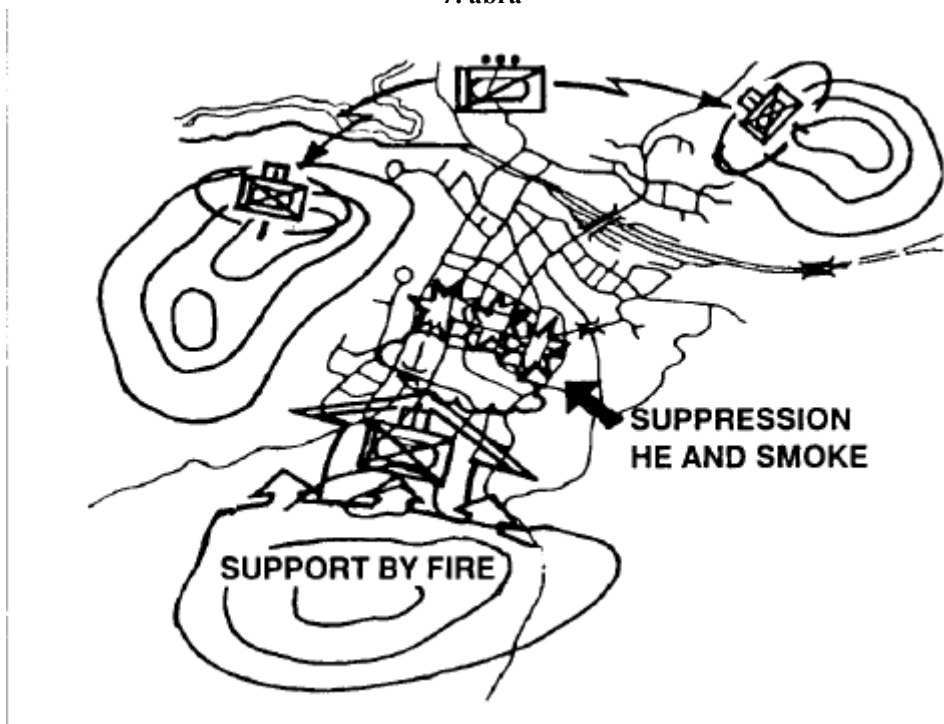
háromdimenziós városi harc tér
Forrás: FM 3-06, 2-4, Figure 2-2.

6. ábra

Egy beépített terület elszigetelése zászlóalj erősségű erővel.
Forrás: FM 90-10-1, 3-4.

7. ábra

Zászlóalj erősségű erők város ellen intézett támadása, lefogótűz és füstüggöny alkalmazásával.
Forrás: FM 90-10-1, 3-5.

8. ábra

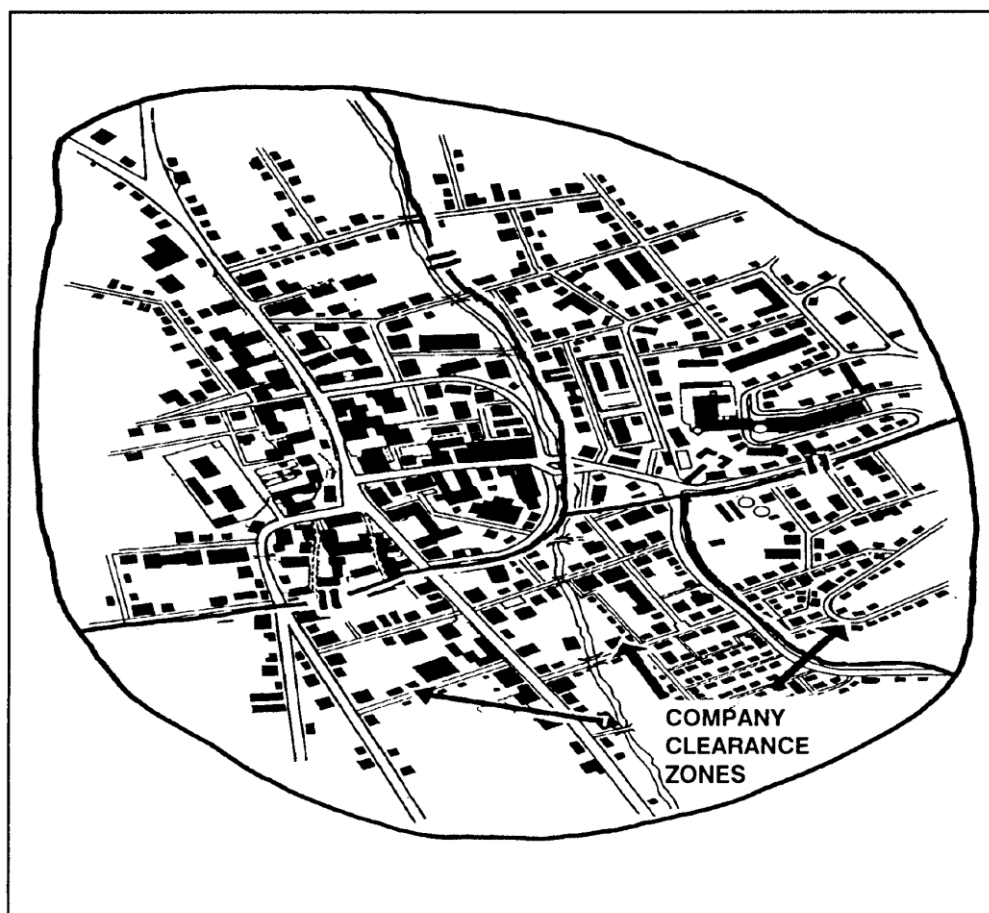
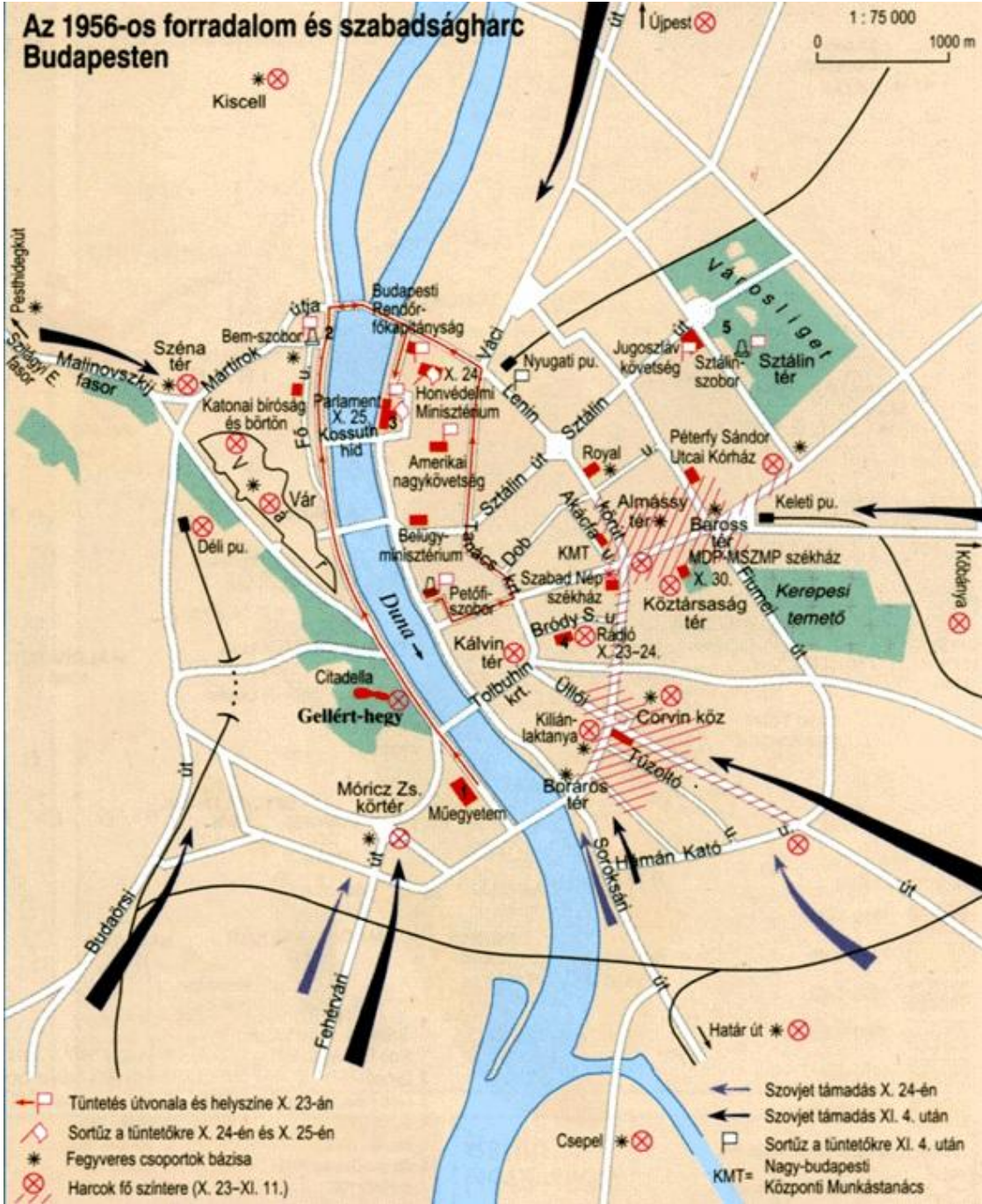

Figure 3-4. Systematic clearance within assigned sectors.

A város szisztematikus megtisztítása, előre kijelölt körzetek által.

Forrás: FM 901-10-1, 3-7.

9. ábra

Budapest 1956

Forrás: Szokolczai Attila: Az 1956-os forradalom története

10. ábra

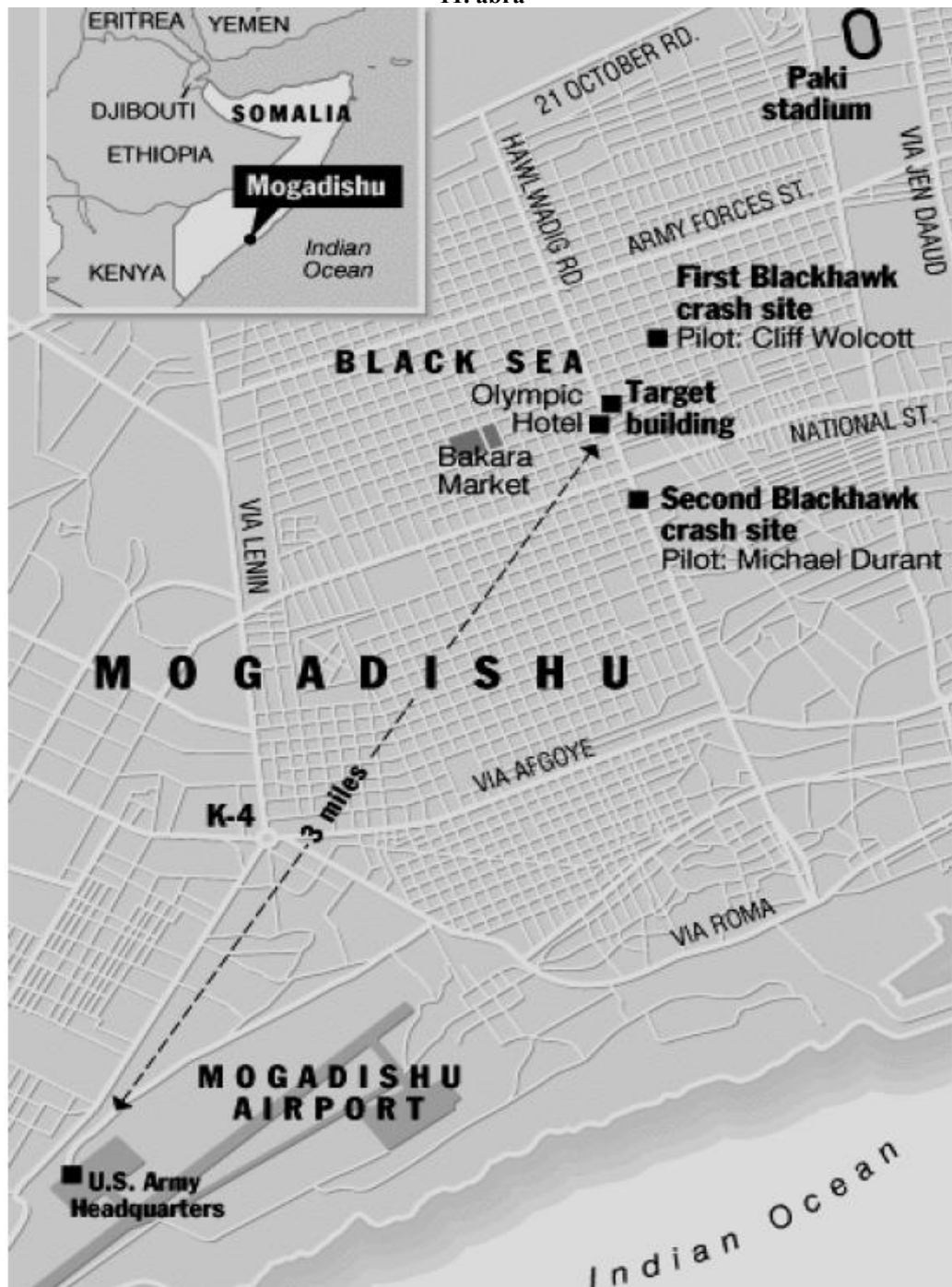

Hue

Forrás:

Robertson, William J.: Block by Block:
The Challenges of Urban Operations. 2003, p. 127.

11. ábra

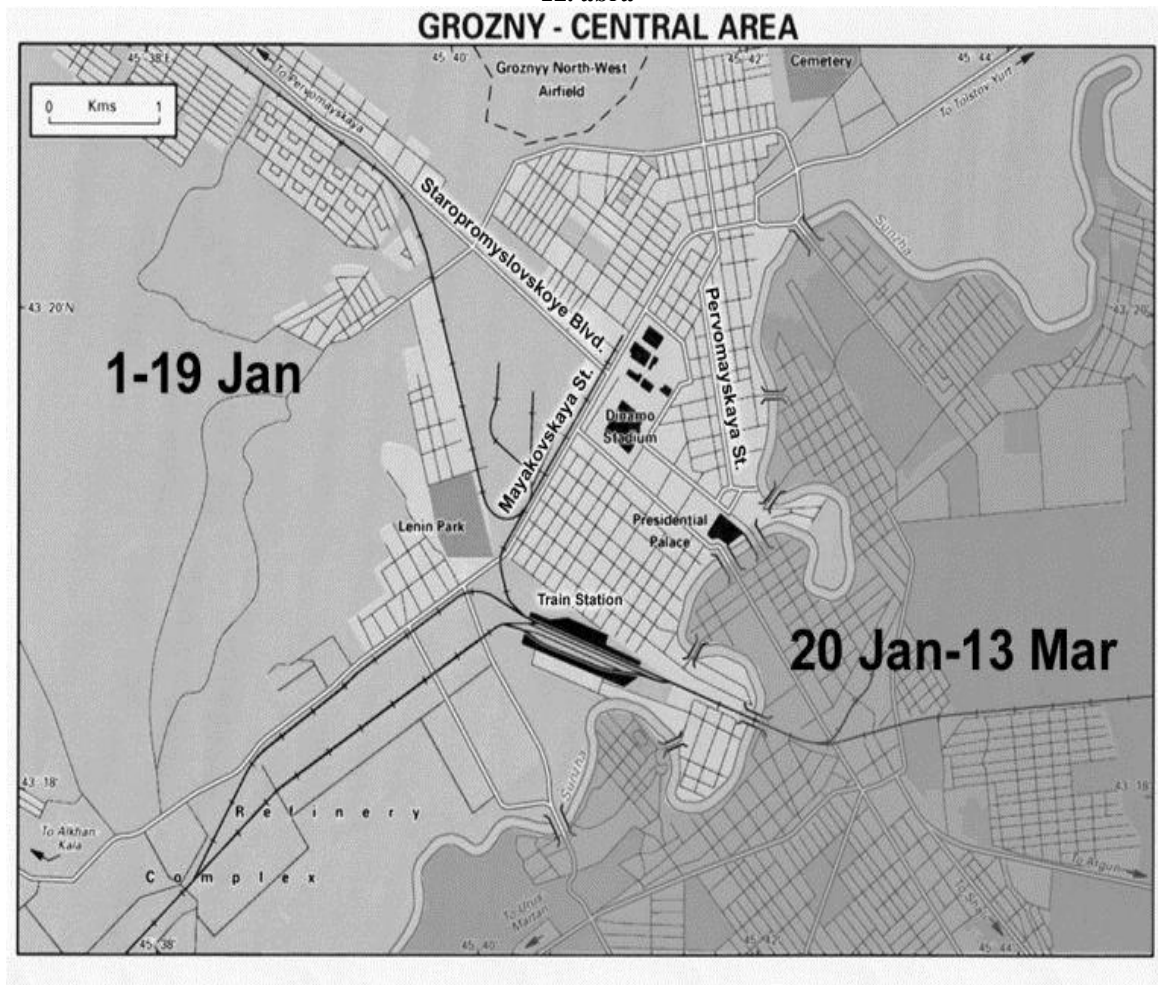

Mogadishu

Forrás:

Edwards, Sean J. A. : Mars Unmasked: The Changing Face of Urban Operations. 2000, p. 14.

12. ábra

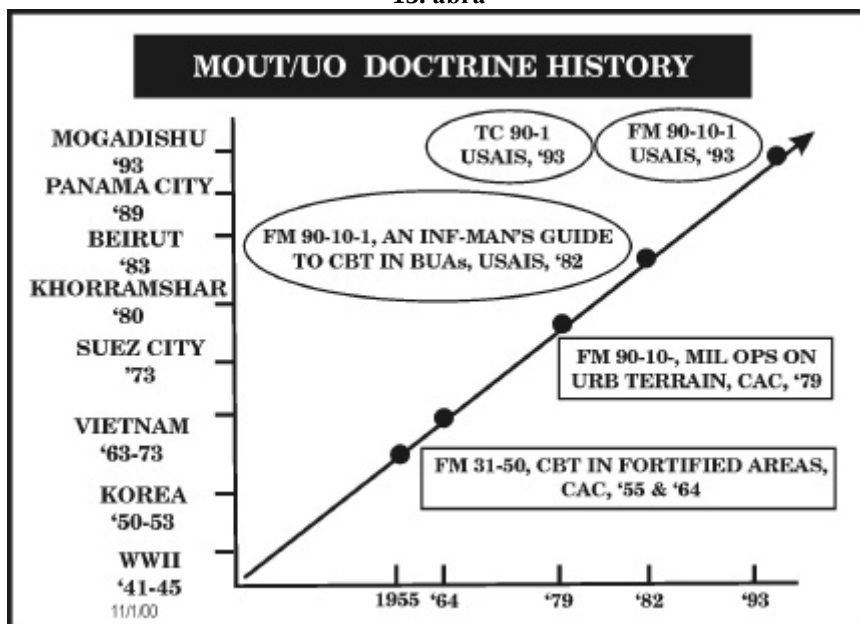

Grozniy

Forrás:

<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2002/MOUTThomaspix.htm>, 2012. 12. 10. 14:00

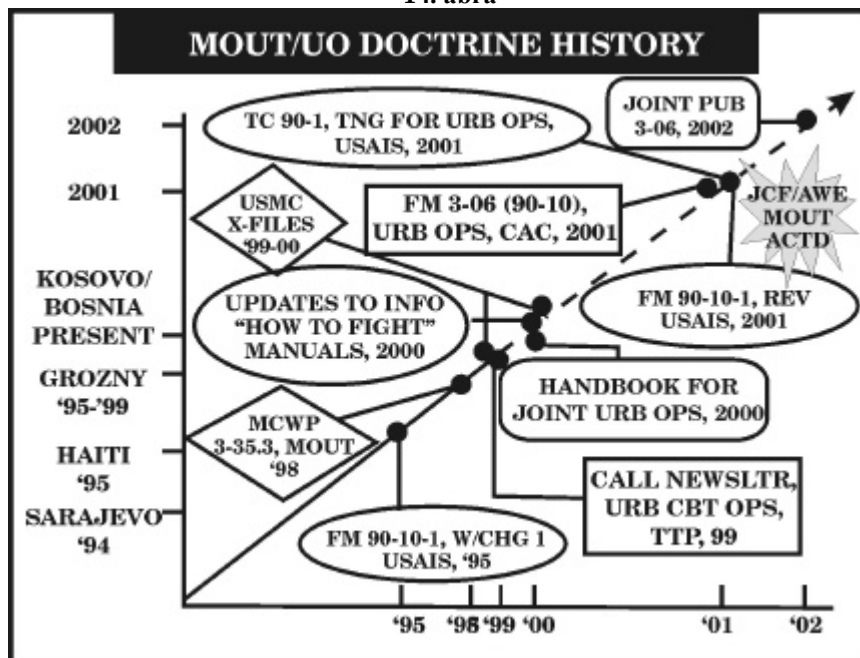
13. ábra

Az amerikai hadsereg által városi harcászatra vonatkozóan kiadott katonai doktrínái 1955-1993. között.

Forrás: War int he Streets, p. 7.

14. ábra

Az amerikai hadsereg által városi harcászatra vonatkozóan kiadott katonai doktrínái 1995-2002. között

Forrás War int he streets, p. 8.

15. ábra

CITY	YEAR	CITY	YEAR
RIGA	1917	BUDAPEST	1956
MADRID	1936	* BEIRUT	1958
WARSAW	1939	* SANTO DOMINGO	1965
ROTTERDAM	1940	* SAIGON	1968
MOSCOW	1942	* KONTUM	1968
STALINGRAD	1942	* HUE	1968
LENINGRAD	1942	BELFAST	1972
WARSAW	1943	MONTEVIDEO	1972
* PALERMO	1944	QUANGTRI CITY	1972
* BREST	1944	AN LOC	1972
WARSAW	1944	XUAN LOC	1975
* AACHEN	1944	SAIGON	1975
ORTONA	1944	BEIRUT	1975-1978
* CHERBOURG	1944	MANAGUA	1978
BRESLAU	1945	ZAHLE	1981
* WEISSENFELS	1945	TYRE	1982
BERLIN	1945	* BEIRUT	1983
* MANILA	1945	* PANAMA CITY	1989-1990
* SAN MANUEL	1945	* COLON	1989-1990
* SEOUL	1950	* KUWAIT CITY	1991

***Direct US Troop Involvement**

Városharcok a XX. században

(*a- jelölt városokban amerikai csapatok is részt vettek)

Forrás: FM 90-10-1, 1-2.